

Hyypä Sari

MUISTOJEN LEPOSIJA

Tampereen Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueen yleissuunnitelma

MUISTOJEN LEPOSIJA

Tampereen Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueen yleissuunnitelma

Hyypä Sari
Opinnäytetyö
Kevät 2015
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maisemasuunnittelun koulutusohjelma

Tekijä: Sari Hyyppä

Opinnäytetyön nimi: Muistojen leposija – Tampereen Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueen yleissuunnitelma

Työn ohjaaja: Pirjo Siipola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2015

Sivumäärä: 47+ 3

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan suomalaisen hautausmaakulttuurin piirteitä etenkin maisemasuunnittelun näkökulmasta. Opinnäytetyössä keskitytään tarkemmin yleistyneeseen tuhkahautaukseen ja muistolehtoalueiden erityispiirteisiin. Opinnäytetyön lähtökohtana on tarve uudelle muistolehtoalueelle Tampereen Kalevankankaan hautausmaalla. Kalevankankaan hautausmaata on tarkasteltu työssä toimintaympäristönä. Työn tilaajana toimii Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä.

Työn ensisijainen tavoite on ollut kerätyn tietoperustan avulla laatia tulevalle muistolehtoalueelle toimiva ja paikkaan sopiva yleissuunnitelma. Opinnäytetyön viitekehys muodostuu aihetta käsittelevistä painetuista ja sähköisistä lähteistä. Tarkentavaa tietoa on saatu asiantuntijaluennoista ja tilaajan edustajan kanssa tehdystä haastattelusta. Alueen tietojen määrittämisessä apuna ovat olleet paikkatietoikkunasta ja tilaajalta saadut sähköiset kartta-aineistot. Tulevalle muistolehtoalueelle on tehty syksyllä 2014 maastokäynti, jonka perusteella alueesta on laadittu maisema-analyysi.

Työn tuloksena laadittiin alueesta tarkennettu yleissuunnitelma. Opinnäytetyön liitteenä on työssä käytetty haastattelulomake ja yleissuunnitelma. Alueelle osoitetuista ratkaisuksista laadittiin myös kustannusarvio, joka lähetettiin tilaajalle erillisenä liitteenä. Tämän opinnäytetyön tuloksia ja suunnitelmia voidaan käyttää Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueen rakentamisessa. Opinnäytetyö tarjoaa myös muille monipuolisesti tietoa hautausmaasuunnittelun lähtökohdista, joita voidaan hyödyntää vastaavanlaisissa suunnitteluprojekteissa.

Asiasanat: Suomen hautausmaakulttuuri, hautausperinne, maisemasuunnittelu, ekologiset lähtökohdat, muistolehdot, Kalevankankaan hautausmaa.

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Landscape planning, Landscape Design

Author: Sari Hyypä

Title of thesis: Resting place of memories – A master plan of a memorial garden at the Tampere Kalevankangas cemetery

Supervisor: Pirjo Siipola

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2015   Number of pages: 47+ 3

This thesis examines the cultural characteristics of the Finnish cemetery, particularly from the perspective of landscaping. The thesis focuses specifically of the memorial garden features. Also the cemetery of Kalevankangas has been part of the research. The starting point of the thesis is the need for a new memorial garden at the Tampere Kalevankangas cemetery. The thesis has been made to Tampere Evangelical Lutheran Congregations.

The primary goal has been to gather knowledge about memorial gardens and about the location to create functional and suitable master plan. Thesis framework consists of both written and electronic sources. Specifying information was obtained from the lectures and by interviewing the customer representative. A good tool has also been the electric map data. The new memorial garden site has been researched in the autumn of 2014. After the site tour a landscape analysis was made.

As a result, a new master plan has been made to the site. At the end of the thesis the interview form and the master plan are attached. Costs estimations were made which were sent to the client as a separate attachment. The results of this thesis can be used in building the new memorial garden in the cemetery of Kalevankangas. The thesis also offers diverse information for planning cemetery areas, which can be used in similar projects.

Keywords: Finnish cemetery culture, funerary practice, landscape planning, ecological planning, memorial garden, Cemetery of Kalevankangas.

SISÄLLYS

SANASTO.....	7
1 JOHDANTO	9
2 SUOMALAISEN HAUTAUSMAAKULTTUURIN PERIAATTEITA.....	11
2.1 Hautausmaan tehtävät.....	11
2.2 Lait ja määräykset	11
2.3 Hautauttavat.....	12
2.3.1 Arkkuhautaus.....	12
2.3.2 Tuhkaus	13
2.4 Suomalaiset hautausmaat	13
2.4.1 Vanhat hautausmaat	13
2.4.2 Uudet hautausmaat	14
2.5 Hautausmaiden rakenteet, varusteet ja kalusteet.....	15
2.6 Muistomerkit	16
2.7 Viheralueiden hoito.....	17
2.8 Ekologiset lähtökohdat.....	18
3 MUISTOLEHTOJEN OMINAISPIIRTEITÄ	20
4 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	25
4.1 Käytetyt aineistot	25
4.2 Kalevankankaan hautausmaa	25
4.2.1 Taustatietoa Kalevankankaan hautausmaasta	25
4.2.2 Hautausmaan kasvillisuus.....	28
4.2.3 Kalevankankaan hautausmaan tuhkaushistoria ja muistolehtoalueet	29
4.3 Suunnittelukohteen maisema-analyysi.....	33
4.4 Haastattelu	35
5 MUISTOLEHTOALUEEN SUUNNITTELURATKAISUT	37
5.1 Suunnitelman lähtökohdat	37
5.2 Toimintojen sijoittuminen	38
5.3 Kulun ohjaus ja valaistus	39
5.4 Rakenteet ja puuelementit	41
5.5 Kasvillisuus	42
6 POHDINTA	44

LÄHTEET.....	45
LIITTEET	48

SANASTO

HAUTA on hautaamista varten rajattu alue. Yhdessä haudassa voi olla yksi tai useampi hautapaikka.

HAUTAPAIKKA on yksi alue haudasta. Hautapaikka voi käsittää useamman hautasijan.

YKSITYINEN HAUTA on yksityiselle henkilölle luovutettu hauta. Se voi olla perheen tai suvun käytössä.

SUKUHAUDALLA tarkoitetaan hautaa, jossa on useamman suvunjäsenen hautapaikka ja/tai hautasija.

KREMATORIO on hautausmailla oleva laitos, jossa suoritetaan tuhkauksia.

TUHKAHAUTAUKSESSA vainajan tuhka haudataan maan alle sellaisenaan, uurnassa tai kääreessä.

ARKKUHAUTAUKSESSA vainaja haudataan maan alle arkussa.

UURNAHAUTAUS on tuhkahautausmuoto. Vainajan tuhka haudataan maan alle uurnassa.

KOLUMBAARIO on maanpäällinen rakennus tai rakennelma, missä tuhkauurnaa voidaan säilöä.

MUISTOLEHTO on tuhkahautausalue. Muistolehtoihin ei ole merkitty yksittäisiä hautoja. Niitä voidaan kutsua myös yhteisiksi haudoiksi tai muistopuutarhoiksi.

HAUDAN HOITO on seurakunnan järjestämä hoitotoimenpide hautapaikan edessä oleville pinnoitteille ja istutuksille. Yksityisten hautojen hoidosta tehdään seurakunnan kanssa erillinen sopimus. Hautojen hoito tilataan määräajaksi, jotka ovat hautausmaakohtaisia. Hoitotaso jaotellaan hautausmailla usein perushoittoon ja kukkahoitoon. Hautojen hoitotaso voidaan osoittaa haudan viereen asetettavin erivärisin tikuin.

PERUSHOITO voi käsittää haudan päällä olevan nurmikon tai hiekkapinnan hoidon.

KUKKAHOITO on hautausmaalla tehtävä hoitotoimenpide seurakunnan vastuulla oleville hautaistutuksille. Tämä käsittää yleensä kukkien hankinnan ja niiden hoidon. Kukkahoitosopimus voi olla joko perenna- tai kesäkukkaohoito.

PERENNA on monivuotinen koristekasvi. Perennahoidossa hoidetaan monivuotisia koristekasveja.

KESÄKUKKA on yksivuotinen koristekasvi. Kesäkukkahoidossa hoidetaan yksivuotisia koristekasveja.

KESKIPERSPEKTIIVILLÄ tarkoitetaan sitä, kun katsoja huomaa ensimmäiseksi sen, mitä on keskellä. Pääkohteen merkitys on suuri.

AKSIAALISUUS on käsite suorista linjoista, jonka mukaan tilat jäsentyvät symmetrisesti.

1 JOHDANTO

Hautausmaat ovat erityisiä alueita etenkin suunnittelun kannalta. Niiden luonne tulee ottaa huomioon kaikessa hautausmaaympäristöä koskevassa suunnittelussa. Hautausmaiden suunnittelussa on tärkeä tietää suunniteltavan alueen taustatiedot ja kulttuurihistoria, sekä suunniteluun vaikuttavat lait ja säädökset. Kasvillisuuden suunnittelussa tulee huomioida monimuotoisuus, hoitotaso ja perinteet sekä muu viheralue toiminta. Hyvästä suunnittelusta kertoo, että hautausmaan toiminta sujuu ongelmitta ja surutyölle on tilaa. Hautausmaalla tulisi olla havaittavissa niin oman aikamme kuin historian tuoma kulttuurikerrostuma. Myös yksittäinen henkilöhistoria tulisi olla havaittavissa. Paikan tulee ilmentää hautausmaiden henkeä ja muistuttaa vierailijaa kuolevaisuudesta. Paikan tulisi olla myös toteutettu omaleimaisesti ja tyylikkäästi ilman tarpeettomia kustannuksia. (Heng 1994, 29.)

Hautausmailla on usein järjestetty hauta-alueita erilaisille hautausmuodoille. Nykyiset vaihtoehdot ovat arkkuhautaus ja tuhkaus, josta tuhkauksen osuus kasvaa jatkuvasti. Perinteiseen arkkuhautaukseen verrattuna tuhkahautauksen etuna on se, että tuhkahaudat vievät vähemmän tilaa hautausmaalla. Tilavaatimusten kasvaessa yleensä myös hautaympäristön hoitotaso ja kustannukset kasvavat.

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana on tarve uudelle muistolehtoalueelle Tampereen Kalevankankaan hautausmaalla. Tavoitteena on laatia hautausmaan ympäristöoloja ja suunnitteluperiaatteita huomioiva muistolehtoalueen yleissuunnitelma. Työn tilaajana on Tampereen evankelisluterilainen seurakuntayhtymä. Hautausmaiden tilantarve kasvaa jatkuvasti uusien hautaamisten myötä, minkä vuoksi uusia hauta-alueita ja vanhoja hautoja pyritään hyödyntämään mahdollisimman tehokkaasti. Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueeksi kartoitettu kohdealue on tällä hetkellä käyttämätön sukuhauta-alue ja siksi otollinen suunnitelman toteutukselle.

Tulevalle muistolehtoalueelle tehtiin maastokäynti, jonka perusteella alueesta laadittiin maisema-analyysi. Alueella tarkasteltiin ensisijaisesti kohdealueen kasvillisuutta ja rakenteita. Myös muu hautausmaaympäristö otettiin havainnoinnissa huomioon. Maastokäynnin yhteydessä keskusteltiin Kalevankankaan seurakuntapuutarhuri Juha Katajamäen kanssa suunnitelman sisällöstä ja lähtökohdista. Maisema-analyysin, viitekehyksen ja haastattelun perusteella tehtiin alueesta kaksi luonnosta, joista saatu palaute ohjasi lopullisiin suunnitelmaratkaisuihin.

Opinnäytetyön tuloksena laadittiin yleissuunnitelma muistolehtoalueesta. Suunnitelmaa selkeyttämään laadittiin myös detalji muistokivialueesta sekä havainnekuva alueen yleisilmeestä ja valaistuksen periaatteesta. Suunnitelmassa esitettyjen kasvien ja rakenteiden kustanteet havainnollistettiin kustannuslaskelmalla, joka lähetetään tilaajalle erillisenä tiedostona. Opinnäytetyön ohjaajina toimivat Oulun ammattikorkeakoulusta Pirjo Siipola ja tilaajan edustajana Juha Katajamäki.

2 SUOMALAISEN HAUTAUSMAAKULTTUURIN PERIAATTEITA

2.1 Hautausmaan tehtävät

Usein mielletään, että hautausmaiden päätehtävä on tarjota vainajan jäämistölle sijoituspaikka, jota seurakunnat ylläpitävät. Hautausmailla on kuitenkin toiminnallista tehtävää syvempi tarkoitus, kuten vainajan muistaminen ja kunnioittaminen yhdessä läheisten kanssa. (Heng 1994, 13.) Suurissa kaupungeissa sijaitsevat hautausmaat tuovat suuren vastakkaisasettelun kiireiseen kaupunkikuvaan. Ne toimivat muistutuksena ajattomasta maisemasta, joka ei ole täysin ihmisen hallinnassa (Worpole 2003, 29). Hautausmaat ovat osa yhdyskuntaa ja ne ovat perustettu pääasiassa eläviä varten. Hautausmaiden ulkoiseen vaikutelmaan puolestaan vaikuttavat paikallisen hautausmaakulttuurin kehitys, väestöntiheys, topografia ja maannos. (Heng 1994, 13.)

2.2 Lait ja määräykset

Hautausmaita koskevat monet lait ja määräykset, kuten muun muassa hautaustoimilaki, kirkkolaki, terveydensuojelulaki, ympäristösuojelulaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki. Merkittävin hautausmaiden ylläpitoa ja ulkoasua määrittävä laki on Hautaustoimilaki. (Soukainen, luento 22.9.2014.)

Hautausmaan ylläpitäjän on pidettävä rekisteriä, josta ilmenevät vainajan nimi, henkilötunnus, syntymä- ja kuolinaika, hautaamisajankohta ja hautaamistapa sekä haudan sijainti. Rekisteri tulee säilyttää pysyvästi. Muistolehtoihin sijoitetuista vainajista merkitään säädetyt tiedot, lukuun ottamatta tuhkan sijaintia. Rekisteriin voidaan merkitä myös hautaoikeuden haltijan nimi ja yhteystiedot sekä oikeuden voimassaoloaika. Lisäksi rekisteriin voidaan merkitä hautausmaalla olevat merkittävät muistomerkit ja niiden sijainti. (Hautaustoimilaki 457/2003 5:12 §.)

Hautausmaiden suunnittelun päätöksentekovaiheet alkavat toiminta- ja taloussuunnittelusta. Hankkeeseen voidaan laatia alustava kustannusarvio ja aikataulu. Lisäksi kartoitetaan hankkeen vaatima maanhankinta, suunnittelu ja rakentaminen. Hankkeeseen valitaan suunnittelija, jonka laatima suunnitelmapiirros menee johtokunnan käsittelystä kirkkoneuvostoon. Kaikessa suunnit-

telussa on huomioitava toimintaympäristö ja alueen perustehtävä, realiteetit, mittasuhteet ja taustatiedot. (Soukainen, luento 22.9.2014.)

Hautausmaan voi omistaa yksityinen, kunta tai kaupunki. Hautausmaat voivat olla suuntautuneita tietynlaiseen hautaustyyppiin. Hautausmaiden perustamisesta, laajentamisesta tai lakkauttamisesta päättää kirkkovaltuusto. Kirkkohallitus antaa tämän jälkeen jo tehdystä päätöksestä oman vahvistuksensa. Hautausmaata perustavat säätiöt hakevat perustamislupaa paikalliselta alueviranomaiselta. Lisäksi on huomioitava terveydensuojeluasetuksessa määrätty hautausmaiden koskemattomuusaika, joka on vähintään 15 vuotta. Hautaoikeus on nykyään enintään 50 vuotta. Hautakirjanpidossa on kirjattu ylös kunkin vainajan tiedot, osastot, maksut ja hoitosopimukset. Hautausmaanhoito tapahtuu julkisilla varoilla, kun taas yksittäisen haudan hoidosta vastaa hautainhoitoviraston varat. (Soukainen, luento 22.9.2014.)

2.3 Hautaustavat

2.3.1 Arkkuhauta

Arkkuhauta on tavanomaisin hautausmuoto Suomessa, mutta suuntaus on muuttumassa sen aiheuttamien kustannuksien vuoksi. Arkkuhautaumaan perustaminen ja ylläpito on kallista, ja ne vaativat oikeanlaisen maannoksen ruumiin maatumiseen. (Aaltonen, Palo, Rimpiläinen, Rintala, Ruotsalo & Särkiö 2005, 72.)

Säädöksen mukaan arkun päällä ja sivuilla tulee olla vähintään 150 senttimetrin paksuinen kerros hiekkaa ja soraa, mukaan lukien arkun syvyys. Maa-aineksiin menevien kustannuksien lisäksi jo pelkästään yksittäisen arkkuhaudan kaivaminen ja kunnostaminen maksavat noin 300 euroa. (Aaltonen ym. 2005, 72.) Yhdelle aikuiselle mitoitettun arkkuhautapaikan mitta on noin 1 x 2,5 metriä. Hautasijoja voi kuitenkin olla samalla hautapaikalla useinta, minkä vuoksi sukuhaudat ovat yleisiä. Arkkuhauta vie kuitenkin paljon enemmän tilaa tuhkahautaamiseen verrattuna, sillä tuhkahaudan vähimmäiskokoa kokoa ei ole määritetty. Hautaustavasta päättävät kuitenkin lopulta vainajan hautauksesta huolehtivat läheiset eikä ylläpitäjä. (Aaltonen ym. 2005, 72.)

2.3.2 Tuhkaus

Vielä 1990-luvulla vaadittiin tuhkaamiseen erityinen lupa poliisiviranomaiselta. Nykyään tuhkaaminen tapahtuu ilman erityisiä lupia. Hautaustavan määrittää vainajan elinaikana tehty toivomus hautausmuodosta. Siunaaminen tapahtuu samalla tavoin arkku- ja tuhkahautauksissa. Suomessa tuhkaus tapahtuu vainajan siunaamisen jälkeen, jolloin tuhkan hautaanlaskeminen joudutaan siirtämään myöhemmälle. (Aaltonen ym. 2005, 73-74.)

Suomessa tuhkauksen suosio on kasvussa. Syinä voivat olla sen edullisuus arkkuhautaukseen nähden ja erilaiset tuhkan hautaustavat. Tuhkatut vainajat on mahdollista haudata uurnissa, kääreessä tai päällyksettä. Päällysteettä tai kevyessä kääreessä haudatut tuhkat tulee kätkeä maan alle noin 60 senttimetrin syvyyteen. Myös tuhkien mereen sirottelu on mahdollista. Uurnissa säilötyt tuhkat eivät välttämättä vaadi maan alle hautaamista, vaan ne on myös mahdollista säilyttää maan päällisissä rakennelmissa, kolumbaarioissa. (Heng 1994, 12.)

2.4 Suomalaiset hautausmaat

2.4.1 Vanhat hautausmaat

Hautausmaat voidaan tyypitellä niiden puistomaisuuden, metsämäisyyden tai nurmivaltaisuuden mukaan. Hautausmailla käytetyt ratkaisut voivat myös edustaa erilaisia tyyliuuntia, kuten geometristä tai arkkitehtonista toteutustapaa. Eurooppalaisittain on havaittavissa viisi erilaista hautausmaatyyppeä: geometrinen hautausmaa, puistohautausmaa, metsähautausmaa, arkkitehtoninen hautausmaa, nurmihautausmaa sekä niiden erilaiset yhdistelmät. Suomessa hautausmaat ovat olleet lähinnä varhaisinta geometrista, säännöllistä, ristiinmenevien teiden jäsentämää perusmuotoa. 1900-luvun alussa siirryttiin geometrisesta muodosta arkkitehtoniseen muotoon, joka ulottui paitsi hautausmaihin myös muuhun puutarhataiteeseen. Vähitellen hautausmaissa alettiin ottaa enemmän huomioon esteettisiä näkökulmia ja hautarivit hävisivät tiheiden istutusten sekaan. Myös hautausmaan tiet pyrittiin linjaamaan kaarteisiksi ja useille alueille rakennettiin lampia. (Merivuori 1984, 41.)

Arkkitehtoninen tyyli toi hautausmaille uusia maisema-arkkitehtuurisia piirteitä ja vaikutteita etenkin barokin puutarhataiteesta. Tyypillisiä olivat teiden aksiaalisuus, tilojen symmetrisyys, keski-

perspektiivi sekä leikatuin pensasaidoin erotetut osastot. Lisäksi käytävien risteyksiin sijoitettiin istuskeluaukioita. Hautausmaan keskeisimmälle paikalle rakennettiin kappeli, kellotorni tai muu tärkeä rakennus. (Merivuori 1984, 43–44.)

Hautausmaita pidetään yleensä hiljentymisen ja meditaation otollisena ympäristönä. Maisemakuvaan kuuluvat puiden varjostamat käytävät, penkit ja ympäröivä luonto eläimineen. 1900-luvun puolivälistä asti tapakulttuuriin on kuulunut havujen ja kynttilöiden vieminen haudoille ja uutena ilmiönä ovat yhteiset muistelupaikat. (Knapas 2008, viitattu 14.3.2012.)

Vanhat hautausmaat ovat oman historiamme ilmentymiä, joiden ulkoinen ja sisäinen vaikutelma on monen asian summa. Ne vaalivat henkistä perintöä historiasta ja omista juuristamme. Vanhat hautausmaat mielletään maisemalliselta ilmeeltään usein luonnonmukaisiksi ja rauhallisiksi. Puusto on päässyt aikojen saatossa kehittymään suureksi, hautapaikkoja varjostavaksi lehvästöksi. Myös aluskasvillisuus on usein rehevää. Muistomerkit kertovat oman aikansa taide- ja käsitösuuntauksista sekä varallisuudesta tai sen puutteesta. Hautamerkkien erilaisuus vahvistaa entisestään luonnonmukaisuuden vaikutelmaa. Vanhoille hautausmaille on myös ominaista hautarakenteiden vaihtelu. Hautojen paikoituksessa ei ole ollut säätelemässä kaavat, suunnitelmat tai piirustukset, vaan järjestys on syntynyt vallitsevan aikakauden persoonallisen harkinnan ja luonnon olosuhteiden mukaan. (Heng 1994, 24–25.)

2.4.2 Uudet hautausmaat

Vanhojen ja uusien hautausmaiden olennaisin ero on se, että uusilla hautausmailla ei ole historian tai muistojen tuomaa kertomaa. Uudet hautausmaat vaikuttavat usein myös keskeneräisiltä nuoren kasvillisuuden ja hautaamisten aiheuttamien maan muokkauksien vuoksi. Uudet hautausmaat tulevat kuitenkin ajan saatossa vanhenemaan ja näin ilmentämään tämän aikakauden hautausmaasuunnittelun piirteitä. Nykyisten hautausmaiden maisemakuvassa näkyy useasti siihen kohdistuneen suunnittelun yksityiskohtaisuus ja teknisyys. Harmonisen kokonaisuuden saavuttamiseksi tulisi tulevien hautausmaiden suunnittelussa huomioida etenkin suunniteltavan kohteen maisemalliset lähtökohdat. (Heng 1994, 26.)

Uusien hautausmaiden hautakivet ovat usein vakiokokoa ja ne on järjestetty tasaisin välein rivistöön. Myös yksittäisten hautojen kasvisto on entiseen verrattuna supistunut. Nykyään seurakunta

usein hoitaa hautoja lähiomaisten sijaan, mikä on johtanut istutusten yhdenmukaistumiseen. Ennen yleiset luonnonkasvit, kuten kotkansiipisaniaiset, akileijat, kielot, sinivuokot ja särkyneetsydämet ovat häviämässä. (Knapas 2008, viitattu 26.4.2012.)

Uusilla hautausmailla voidaan käyttää laajasti erilaisia pintamateriaaleja, rakenteita ja kalusteita (kuvio 1). Nykyaikaiset rakentamismenetelmät mahdollistavat jopa kaupunkiin sijoitettujen hautausmaiden laajentamisen suuremmiksi, jolloin paikan pyhyiden ja läheisyyden tunne usein häviää. Maisema-arkkitehtien ja maisemasuunnittelijoiden haasteena onkin luoda uusien menetelmien ja materiaalien avulla muistoja ja inhimillisyyttä ilmentäviä hautausmaita. (Worpole 2003, 33.)

KUVIO 1. Kaivojen modernia ulkoasua Kempeleen Kokkokankaan uudella hautausmaalla. Kuva: Sari Hyyppä

2.5 Hautausmaiden rakenteet, varusteet ja kalusteet

Hautausmaille kuuluu oleellisesti kasvillisuus, kunnallistekniikka, jätehuolto, tiestö, muistomerkit ja aidat. Kirkkolain mukaan hautausmaan tulee olla aidattu, jolloin osoitetaan hautausmaalle vara-

tun alueen rajat. Aita osoittaa myös vierailijalle hautausmaan alkaneeksi, mikä edellyttää asiaan-kuuluvaa käyttäytymistä. Aitamateriaaleja on useita, mutta usein suositaan pitkäikäisiä materiaaleja kuten kivi- ja teräsaitoja. Myös verkkoaitoja saatetaan käyttää pensasaidan yhteydessä rajaamaan aluetta. Aitaan liittyvä portti on usein koristeellinen. Portin pylväiden muotokielellä ja värillä voidaan vaikuttaa alueen tunnelmaan. Portin ohessa voi olla tiedotuksia, kuten kartta, nähtävyydet ja perustamisvuosi. Aidan ulkopuolelle voi olla sijoitettu kukkien myyntikojuja ja autojen parkkipaikat. Hautausmaan viitoitus tapahtuu pääasiassa portin suulle asetetulla taululla, mutta tarvittaessa viitat ja kyltit voivat ohjata liikkumista. Merkinnä tulisi helpottaa paikan hautanumeroinnin ja hautalinjojen hahmottamista. (Heng 1994, 59.)

Hautausmaalla on myös kaivoja kukkien kastelua varten. Kaivojen materiaalina käytetään usein betonia, mutta myös muut materiaalit ovat mahdollisia. Kaivojen reunat voivat toimia myös levähdyspaikkana. Vesiaiheet ovat yleisiä hautausmailla. Vesi vetoaa tunteisiin ja hautausmailla sitä onkin käytetty paljon koristeellisten vesiaiheiden muodossa. Tasaiset ja matalat vesiaiheet ovat kuitenkin melko työläitä ylläpitää, minkä vuoksi virtaavia vesiaiheita suositaan. (Heng 1994, 60.)

Kulkureittien varsille on usein sijoitettu myös penkkejä, joiden ulkoasu on yleensä yksinkertainen. Hautausmailla usein suositaan koristelemattomia puupenkkejä, joita tulee olla hautausmaan kokoon nähden riittävästi. Myös jätelaatikot ovat hautausmailla välttämättömiä. Jätelaatikot on usein sijoitettu kulkuväylien varten pareittain, esimerkiksi muovi- ja biojätteille varattuina. Hautausmaalla on myös maa-ainesvarastoja erilaisten maa-aineiden kuten, mullan, kivituhkan, hiekan, erilaisten sepelien ja soran varastointiin. Hautausmaan kasvillisuuden hoidon yhteydessä saatava kasviaines voidaan myös kompostoida. Hautausmaalla voi olla myös kasvihuoneita ja taimituotantoa, jolloin maa-aineksen kompostointi on yleistä. (Heng 1994, 60.)

2.6 Muistomerkit

Suomessa haudoilla käydään melko virallisissa ja juhlallisissa tunnelmissa. Järjestöt ja seurat muistavat merkkipäivinäan perustajiaan sekä itsenäisyyspäivänä sankarihaudat ovat kunniakäyntien kohteina. Suomen hautausmaiden erikoisuus on sankarihauta-alueet, joihin sodissa kaatuneet haudattiin yhteisen muistomerkin äärelle. Ne ilmestyivät kirkkotarhoihin talvella 1918 ensimmäinen maailmansodan jälkeen, ja sama käytäntö jatkui myös talvisodan aikaan. Sankarihau-

toihin kohdistui suuri kunnioitus ja huolenpito, ja se näkyy myös nykyään hautausmaan korkeana hoitotasona. (Knapas 2008, viitattu 3.3.2015.)

Suomessa muistomerkkien muotokieli on varsin hillittyä. Hautakivien kokoa ja muotoa määrittelevät seurakuntien laatimat hautaohjesäännöt, joissa pyritään säätelemään muistomerkkien tilankäyttöä. Nämä samat ohjesäännöt koskevat myös haudoille sijoitettuja taideteoksia. (Knapas 2008, viitattu 3.3.2015.)

Hautaustoimilain mukaan hautaoikeuden haltijalla on oikeus päättää hautakiven tai muistomerkin hankinnasta. Muistomerkin pitää kuitenkin sopia hautausmaan yleisilmeeseen loukkaamatta hautausmaan arvoa tai vainajan muistoa. Hautausmaan ylläpitäjällä on oikeus päättää, onko valittu hautakivi paikkaan sopiva. Muistomerkki on hautausmaalla pysyvä elementti eikä sitä saa poistaa ilman hautausmaan ylläpitäjän suostumusta tai hautaoikeuden päättymistä. Hautaoikeuden päättyessä hautaoikeuden haltija voi poistaa hautamuistomerkin tai muutoin se siirtyy hautausmaan ylläpitäjälle. (Hautaustoimilaki 457/2003 5:14 §.)

2.7 Viheralueiden hoito

Hautaustoimilain mukaan hautausmaan ylläpitäjän tulee hoitaa hautausmaata sen arvoa vastaavalla ja vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla. Yksittäisen haudan hoidosta on voimassa se, mitä laissa säädetään sekä hautausmaan ylläpitäjän ja hautaoikeuden haltijan kesken sovitaan. (Hautaustoimilaki 457/2003 5:13 §.)

Viheralueiden suunnittelulla aikaansaadaan hoidoltaan ja kustannuksiltaan maltillisia ja kaikkina vuodenaikoina toimivia viherympäristöjä. Hautausmailla voidaan käyttää yleistä viheralueiden hoitoluokitusta, joka on sovellettavissa käyttötarpeiden, rakentamis- ja ylläpitoresurssien mukaan. Hautausmaat kuuluvat tavallisesti rakennettuihin viheralueisiin eli hoitoluokkaan A. Hautausmailta voi kuitenkin löytyä erilaisia alueita, jotka hoidetaan niitty- tai metsäluokituksen mukaan. Hautausmaiden merkittävät rakennetut erityisalueet, kuten sankarihaudat, hoidetaan usein A1 edustusviheralueina. Metsämaiset hautausmaat vaativat taas huomattavasti vähemmän hoitoa, jolloin ne usein luokitellaan A3 käyttö- ja suojaviheralueiksi. Kasvillisuutta ja pintarakenteita valittaessa tuleekin huomioida alueen hoitotaso, jotta alue pysyisi hoitoluokan vaatimusten mukaisessa kunnossa. (Kailasmaa 2007, 33–34.)

Hautausmaiden kasvillisuuteen liittyy monenlaisia näkökulmia. Toisaalta suuret puut aiheuttavat vaurioita, mutta ne voivat olla tärkeitä muistomerkkejä omaisille. Puut myös jäsentelevät tiloja, ohjaavat kulkua ja lisäävät viihtyisyyttä. Ne toimivat ikään kuin maamerkkeinä, joiden avulla hautausmaalla on helppo suunnistaa. Vanhan puuston uusimista joudutaan kuitenkin tekemään ja se tehdään porrastetusti, välttäen tasaikäistä puustoa. Uusien puiden istutuksessa huomioidaan konekantavuus, muistomerkit ja nurmikon leikkuun haitat. Puut tavallisimmin sijoitellaan käytävien päihin. Puustossa pyritään myös monimuotoiseen lajistoon tuholaisvaaran välttämiseksi. Puulajia valitessa otetaan huomioon myös sen kasvutapa ja kasvuvyöhyke. (Soukainen, luento 22.9.2014.)

Hautakohtaisessa kasvillisuudessa pyritään näyttävyYTEEN. Periaatteena on saada kukkaloisto järjestettyä hoitohaudoille juhannukseen mennessä, jonka jälkeen kesäkukat pyritään pitämään tasalaatuisina koko kesän. Useassa seurakunnassa hoidettavat haudat ja hoitotavat merkitään värillisin tikuin. (Soukainen, luento 22.9.2014.)

Hautausmaiden viheralueet ovat parhaimmillaan taajamien ominaispiirteiden ilmentymiä ja historiallisia kerrostumia. Hautausmaat palvelevat ihmisiä niin viimeisenä leposijana kuin hiljentyseen ja muistamiseen soveltuvana viheralueena. Viheralueet ovat luonteeltaan rakennettuja tai luonnonläheisiä. Hautausmailla on usein havaittavissa kulttuuriperinteen lisäksi paikalliset ominaispiirteet. Kulttuurihistoria ja paikalliset ominaispiirteet onkin hyvä ottaa huomioon laajennuksien ja rakentamisten yhteydessä. (Kailasmaa 2007, 32.)

2.8 Ekologiset lähtökohdat

Hautausmaiden tilantarve kasvaa joka vuosi uusien hautaamisten yhteydessä. Hautausmaiden jatkuva kasvu ja hoitotarpeen lisääntyminen onkin haaste nykyisille hautausmaille. Hautausmaiden kasvun yhteydessä nousevia kustannuksia pyritään välttämään ja pyritään etsimään entistä ekologisempia ratkaisuja, jolla laajentamista voitaisiin viivyttää. Nykyiset vaihtoehdot ovat arkkuhautausta ja tuhkausta, josta tuhkauksen osuus kasvaa jatkuvasti. Myös käytöstä poistuneiden, vanhojen hautojen uudelleenkäyttö vähentää huomattavasti hautausmaiden laajennuspainetta. (Metso, luento 10.2.2015.)

Ekologisia lähtökohtia voidaan tarkastella myös materiaali- ja kasvivalinnoissa. Hauta voidaan perustaa hiekka- tai nurmipinnalle, joilla kummallakin on omat puolensa ja kannattajaryhmänsä. Nurmen perustaminen ja hoito on usein kallista, kun taas hiekka usein vaatii rikkaruohon torjuntaan liekitystoimenpidettä, joka hoitotapana saattaa aiheuttaa erimielisyyksiä omaisten parissa. Myös niitty ja kunta voivat toimia kasvipinnoitteina haudoilla. Niitty on usein huokein ratkaisu, kun taas kunta kallein. Kunta vaatii myös usein paljon ylläpitoa ja lannoitusta. Valinnoissa tuleekin ottaa huomioon omaisten mielipide ja hautausmaan miljöö. (Metso, luento 10.2.2015.)

Kesäkukkahoitojen vähentäminen ja perennahoidojen lisääminen on myös yksi keino vähentää ylläpitokustannuksia ja ylimääräistä materiaalimenekkiä. Perennahoidojen osuus on kuitenkin vielä melko suppea verrattuna kesäkukkahoitojen määrään. Perennat mielletään myös usein rikkaruohomaisiksi. (Metso, luento 10.2.2015.) Perennavaihtoehtoja on kuitenkin runsaasti perinteisten kuunliljojen ja kesäpikkusydänten lisäksi. Perennavalikoimaa voidaan tarkastella myös naapurimaamme hautausmailla suosituista kasveista, joista esimerkkeinä ruotsissa hyväksi havaittuja kasvilajeja ovat jaloangervot, kevätruusuleinikki, kaukasianpitkäpalko, laukkaneilikat, tarharistikki, karpaattienkello, sulkaneilikat, kevätkuohenjuuri, tarhalapinvuokko, tulikellukka, ruusohaltiankukka, talvisaippo, miekkahirvenjuuri, punatähkä ja erilaiset esikot. (Klintborg Ahlklo 2001, 71.) Kasvivalinnoissa tulee kuitenkin lähtökohtaisesti ottaa huomioon paikalliset maaperä-, ilmasto- ja valo-olosuhteet, jolloin tarjotaan parhaat edellytykset kasvien menestymiseen alueella.

3 MUISTOLEHTOJEN OMINAISPIIRTEITÄ

Tuhkien hautaaminen anonyymeihin yhteishautoihin yleistyi Pohjoismaissa 1960-luvulla, vaikka uurnahautaukset olivat vielä suosituin hautausmenetelmä (Klintborg Ahlklo 2001, 28). Yhteisiin hautoihin haudatuilla on oma hautasija ilman erikseen osoitettua hautapaikkaa. Tällaisia hautoja kutsutaan Suomessa muistolehdoiksi, Englannissa muistopuutarhoiksi (Heng 1994, 12). Muistolehdot yleistyivät ensin Sveitsissä ja Saksassa, sekä hieman myöhemmin Ruotsissa (Klintborg Ahlklo 2001, 29). Suomessa muistolehtoja rakennettiin ensin pääkaupunkiseudulle, jonka jälkeen ne alkoivat yleistyä myös muualla.

Muistolehdot ovat hautausmuotona ennen kaikkea käytännöllisiä. Muistolehtoalueen valintaa hautausmuotona voidaan myös perustella sillä, että haudatulla vainajalla ei ole eläviä omaisia. Muistolehdoille ominaista onkin se, että tuhka haudataan ainoastaan seurakunnan toimesta ilman omaisten läsnäoloa. Muistolehtoon hautaaminen on usein seurakunnissa halvempaa, sillä alue on muihin hautausmuotoihin verrattuna helpompi ylläpitää. Muistolehtojen suosio on kasvussa etenkin sen taloudellisuuden ja ekologisuuden takia. (Aaltonen ym. 2005, 74.)

Muistolehdoista käytetään joskus harhaanjohtavaakin nimitystä sirottelualue, sillä sirottelun sijaan vainajan tuhka haudataan pintamaan alle. Suomalaista hautauskulttuuria kunnioittaen tuhka kätetään maan alle, noin 60 senttimetrin syvyyteen. (Aaltonen ym. 2005, 131.)

Hautaaminen muistolehtoihin on varsin uusi hautaustapa ja se hakee edelleen muotoaan. Vuosien aikana on kuitenkin muodostunut yleinen yksimielisyys siitä, mitä muistolehdossa pitäisi olla. (Klintborg Ahlklo 2001, 33.) Muistolehdon tulee olla selkeästi rajattu tila. Maastossa olevat kalliot, luonnon muodot ja pensaatt luovat alueelle nopeasti suojaosan vaikutelman. (Heng, 63.) Muistolehtoon ei merkitä yksittäishautauksia, vaan vainajien nimet kirjataan yhteen paikkaan (kuviot 2 ja 3). Muistolehdot käsittävät yleensä yhteisen muistomerkin, joka on tavallisesti seinämä, muuri tai taulu, johon omaiset voivat tahtoessaan hankkia metallisen nimilaatan. Nimilaattaan kirjataan haudatun nimi, sekä syntymä- ja kuolinaika. (Aaltonen ym. 2005, 74.) Yhteiseen taustaan kiinnitettävien nimilaattojen sijaan nimet voidaan myös hakata suoraan muistokiveen (Nickels 1990, 21).

KUVIO 2. Tyrvään kirkon hautausmaan vehreän muistolehdon nimikyltit on kiinnitetty tiilimuuriin.
 Kuva: MKFI.

Muistolehtoalueelle sijoitetaan yleensä paikka omaisten tuomille kukille, seppeleille, kynttilöille ja muille tervehdyksille (kuviot 3 ja 4). Usein havaittuna ongelmana on ollut, että tervehdyksille osoitetut tasot täyttyvätkin usein enemmän tai vähemmän lakastuneista leikkokukista, jotka vaikuttavat koko alueen yleisilmeeseen. Kukkien säilyminen on ongelma, jota on pyritty ratkaisemaan muun muassa kukille osoitetulla yhteisellä vesialtaalla, kuten kuviosta 4 voi havaita. (Nickels1990, 21.)

KUVIO 3. Maunulan uurnalehdossa olevat pystykivet ja kukkatervehdykset. Kuva: Ppntori.

KUVIO 4. Muistolehto sijaitsee Norrköpingin hautausmaalla. Kuva: Sakletare.

Nykyään hautausmailla käytetään paljon samoja rakennusmateriaaleja kuin kaupunkien viher- ja puistoalueilla. Tyypillisiä rakenteita ja kalusteita ovat muun muassa vesiaiheet, suihkulähteet, veistokset ja puistonpenkit (kuvio 5 ja 6). Muistolehdot sijaitsevat kuitenkin usein luonnonläheisillä paikoilla, kauniiden näkymien, luonnonpurojen, kukkuloiden ja lehtojen läheisyydessä. Luonnonläheisyys on vähitellen tullut yhä tärkeämmäksi tekijäksi niille, jotka haluavat tulla haudatuksi muistolehtoon. Muistolehdot ovat myös saaneet leimansa hautausmaiden yhteisenä hiljentymisen ja muistamisen paikkana. (Klintborg Ahlklo 2001, 33.)

KUVIO 5. Vesi- ja kiviaiheet ovat yleisiä muistolehtoalueilla. Kuva on Ådals-Lidensin kirkkokuiston muistolehdolta. Kuva: Y-näsmannen.

KUVIO 6. Muistolehtoalueelle voidaan sijoittaa myös veistostaidetta. Kuvion taka-alalla kohoava kallio tuo paikalle luonnonläheistä ilmettä, mutta toimii samalla aluetta rajaavana elementtinä. Kuvassa Kvibergin hautausmaan muistolehto. Kuva: Västgöten.

4 AINEISTO- JA TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Käytetyt aineistot

Teoreettisen viitekehyksen tähän opinnäytetyöhön ovat muodostaneet käytetyt suomalaiset ja kansainväliset lähteet, jotka ovat havainnollistaneet suunnittelussa huomioitavia suomalaisen ja paikallisen hautausmaakulttuurin ominaisuuksia sekä muistolehtojen erityispiirteitä. Lisäksi sähköiset kartta-aineistot ovat toimineet apuna alueiden ominaispiirteiden hahmottamisessa ja sijaintien selvittämisessä. Hautausmaakulttuurin kehityksestä ja ekologisista arvoista tiedonlähteenä on toiminut Kati Metson esittämä luento vuoden 2015 Tampereen Viherpäivillä. Hyviä lähteitä ovat olleet myös Oulun ammattikorkeakoulussa järjestetyn hautausmaakurssin materiaalit, hautausmaakierroksilla saadut tiedot sekä oma kokemus kausityöstä Kalevankankaan hautausmaalla.

Opinnäytetyön varsinainen tutkimuskohde on muistolehdon kohdealueeksi valittu hautausmaan alue 97, jonka maastoa ja kasvillisuutta analysoimalla saadaan hyvät lähtökohdat toimivan suunnitelman laatimiseen. Tutkimusmenetelmänä on käytetty maastokäyntiä ja valokuvia sekä lisäaineistoa on saatu tilaajan edustajan, Juha Katajamäen, kanssa käydyssä osin strukturoidussa haastattelussa. Maastokäynnin yhteydessä on tarkasteltu hautausmaan yleistä maisemakuvaa ja kasvillisuutta. Maastokäynti ja haastattelu tapahtuivat 3.10.2014. Niiden pohjalta alueesta on laadittu kaksi luonnosta tilaajan edustajalle. Luonnoksista saatu palaute ja tarkentavat kommentit ovat ohjanneet suunnitelman lopulliseen ulkoasuun. Suunnitelma ja detaljit laadittiin käyttäen AutoCAD-suunnitteluohjelmaa ja havainnekuviissa on käytetty kuvankäsittelyohjelma Photoshopia.

4.2 Kalevankankaan hautausmaa

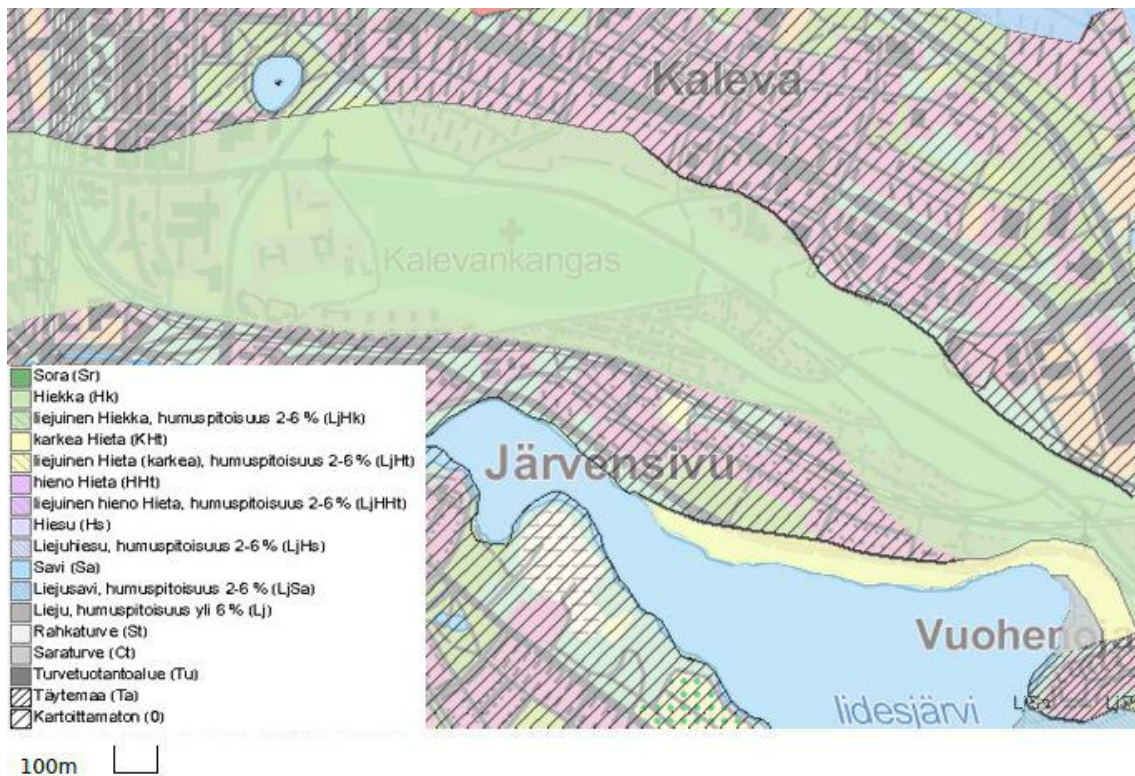
4.2.1 Taustatietoa Kalevankankaan hautausmaasta

Kalevankankaan hautausmaa sijaitsee Tampereella aivan keskustan tuntumassa. Hautausmaata rajaa pohjoisesta ja koillisesta Kalevantie, etelästä Järvensivuntie ja kaakosta Teerentie (kuvio 7) Lännessä sijaitsee Hautausmaakatu, jonka varrelta pääsee Kalevankankaan pääportille.

KUVIO 7. Kalevankankaan hautausmaa kartalla (Maanmittauslaitos 2013, viitattu 22.3.2015)

Hautausmaa sijaitsee Kalevankankaalla, joka on osa kaupungin halki kulkevaa saumamuodostumaa. Harju on 20–40 metriä korkea ja sillä on niin geologisesti kuin maisemallisesti suuri merkitys alueelle. Hautausmaa sijoittuu harjujakson eteläpuoleiselle laelle, jota halkoo itä-länsi-suuntainen ajoväylä. Pohjavesialuetta esiintyy vain harjun itäosassa. (Tampereen kaupunki ympäristönsuojeluyksikkö 2013, 81.) Hautausmaan maaperä on harjuille tyypillisesti hiekkaa, kuten kuviossa 8 voi havaita. Kuviossa 8 on esitetty maaperäkartta mittakaavassa 1:20 000. Kuviossa vihreä väri merkitsee hiekkamaata, rasteri kartoittamatonta aluetta ja keltainen karkeaa hietaa.

KUVIO 8. Hautausmaa sijaitsee hiekkamaalla. (Geologian tutkimuskeskus 2014, viitattu 22.3.2015.)

Kalevankankaan hautausmaa on vihitty käyttöön heinäkuun 25. päivä vuonna 1880. Hautausmaan nimi muovautui nykyiseen muotoonsa vuonna 1930. Alkuun vain kuuden hehtaarin kokoinen maa-alue on sadan vuoden aikana ehtinyt laajentua viisi kertaa niin, että sen nykyinen koko on ylittänyt jo 17 hehtaaria. (Silfverhuth 1993, 22, 217.)

Kalevankankaalla on paljon sotien ja suuronnettomuuksien muistomerkkejä. Kalevankankaan rinteellä käytiin 28.3.1918 ”Kiirastorstain suurtaistelu”, joka oli sisällissodan suurimpia taisteluita. (Voionmaa, Tampereen kaupungin historia IV, 84). Hienona esimerkkinä muistomerkkien veistostaiteesta on Arvi Tynysen sankarihauta-alueelle sijoitettu risti kohokuvineen. Myös Evert Porilan vapaussodan sankaripatsas ja Jussi Hietasen veistämä vakaumuksen puolesta kaatuneiden muistomerkki ovat hautausmaalla kuuluisia. Kalevankankaan sisäänkäynnillä sijaitsee vuonna 1937 punaisesta graniitista rakennettu pääportti, joka on Bertel Strömmerin ja Gunnar Finnen suunnittelema. (Helin 1992, 99.)

4.2.2 Hautausmaan kasvillisuus

Hautausmaan vihkimisen aikoihin, vuonna 1880, hautausmaa vaikutti kolkolta ja metsäiseltä. Alue oli tuolloin pitkittäisharjulle tyypillistä mäntymetsää. Ensimmäiset lehtipuut istutettiin vuonna 1830 suutari Mikko Törnroosin toimesta. (Helin 1992, 98.) Maisema on vuosien aikana ehtinyt muuttua niin, että alueen alkuperäisiä luonnonpuita on enää vain alueen pohjoislaidalla (Silfverhuth 1993, 22). Kalevankankaalle on tehty vuonna 2010 Evita Kankaisen laatima opinnäytetyö, Kotimaiset puulajit hautausmaalla. Työssä on kartoitettu Kalevankankaalla nykyään olevat puulajit ja niiden hoidettavuus. Puukartan avulla vierailija voi myös tarkemmin perehtyä hautausmaan puihin. Alueella kasvaa tällä hetkellä 32 eri puulajia. Puita on kaiken kaikkiaan hautausmaalla yli 1500, joista lajina metsävaahtera on yleisin. Metsämänty on taas Kalevankankaan yleisin havupuu. Hautausmaalla on runsaasti hieskoivuja, kuusia ja tammia. Hautausmaalla harvinaisempia lajeja edustaa pirkkalankoivu, joka on Suomen luonnossa harvinainen. (Tampereen seurakunnat 2015, viitattu 20.3.2015.)

Hautausmaalla on runsaasti erilaisia pensaita ja monivuotisia kasveja, perennoja, joita ei ole alueella kartoitettu. Hautausmaalla pensasaidat jäsentelevät tiloja ja somistavat hautoja sekä ympäristöä. Tyypillisiä pensaita ovat kuusamat, hortensiat, viitapihlaja- ja rusopajuangervot, sekä ruusu- ja taikinanmarjapensaat. Tyypillisiä hautahoidon yhteydessä istutettavia perennoja ovat kuunliljat ja kesäpikkusydämet. Erilaisia perennoja on myös käytetty etenkin luiskien istutusryhmissä ja hautausmaan keskellä sijaitsevan kappelin edessä. Alueella on myös muutamia köynnöksiä, joista yleisempiä ovat villiviiniköynnökset, kärhöt ja köynnöshortensiat. Hautausmaalla yleisiä ovat myös kotkansiipisaniaiset, karhunköynnökset ja kielot. Nämä kasvit ovat alueella ongelmallisia, sillä ne leviävät helposti.

Haudan hoidossa tyypillisesti käytettyjä kesäkukkia ovat erilaiset ruusut, verenpisarat ja begoniat. Hautausmaalla on myös runsaasti omaisten haudoille tuomia kesäkukkia ja perennoja, jotka tuovat alueelle monipuolisuutta ja omaleimaisuutta.

Hautausmaaympäristön maaperä on rehevää ja metsätyyppi pääosin lehtomaista ja tuoretta kangasta. Hautausmaan vieressä olevalle etelärinteelle ovat tyypillisiä kuivat kedot, joilla on monipuolinen harjukasvilajisto. Alueella kasvaa muun muassa nuokkukohokki, jolla elää uhanalainen oliivineilikayökkönen. Etelärinne on myös valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävää hyönteis- aluetta. Kalevanharjun metsänhoitosuunnitelman 2003–2012 tavoitteena on harjumaiseman yllä-

pitäminen arvokkaat hyönteis- ja kasvialueet säilyttäen. (Tampereen kaupunki ympäristönsuojeluyksikkö 2013, 81.)

4.2.3 Kalevankankaan hautausmaan tuhkaushistoria ja muistolehtoalueet

Kalevankankaan nykyinen krematorio otettiin käyttöön uudistetun kappelin käyttöönoton jälkeen vuonna 1967. Valmistunut krematorio oli viides Suomessa. Krematorion käyttöönoton jälkeen Kalevankankaalla uurnahautaukset lisääntyivät nopeasti. Osasyynä tuhkausten suosioon oli vuoden 1975 hallintokunnan päätös arkkuhautapaikkojen myynnin rajoittamisesta. Tuhkahautauksia sen sijaan jaettiin ennakoon ja rajoituksetta. (Silfverhuth 1993, 156–159, 164.)

Kalevankankaan hautausmaalle laskettiin vielä 1970-luvulla 90 prosenttia kaikista Tampereelle haudatuista tuhkauurnista. Pääosa uurnista haudattiin entisiin arkkuhautauspaikkoihin. Tuhkahautauksen kysyntä antoi aiheen kehittää uusia hautamuotoja Kalevankankaan hautausmaalle. Kokemuksia erilaisista hautausmuodoista tarkasteltiin niin Lahden, Helsingin kuin pohjoismaidenkin osalta. Kirkkohallintokunta päätti vuonna 1975 varata yhden hauta-alueen muistolehtoalueeksi, johon vainajien tuhkat voitiin kätkeä ilman osoitettua paikkaa. Hautausmallia sovellettiin muiden pohjoismaiden tapaan niin, että vainajien nimet ilmoitettiin aitamuriin kiinnitettävässä nimilaatassa. Pentti Turusen suunnittelema muistolehto valmistui vuonna 1977, jolloin tuhkahautauksista vain joka kymmenes haudattiin muistolehtoon. Vuonna 1990 vastaava luku oli joka neljäs (taulukko 1). (Silfverhuth 1993, 165–167.)

TAULUKKO 1. Tuhkauksien lisääntyminen 1980–1990 luvuilla Kalevankankaan hautausmaalla
(Silfverhuth 1994, 164)

	Kalevankangas		Tampereen hautausmaat		%
	Hautauksia yhteensä	Näistä tuhkauksia	Hautauksia yhteensä	Näistä tuhkauksia	
1981	763	446	1464	501	34,2
1982	833	500	1565	571	36,4
1983	863	495	1593	553	34,7
1984	831	496	1533	576	37,6
1985	886	542	1581	632	40,0
1986	886	549	1614	660	40,9
1987	956	604	1671	710	42,5
1988	996	615	1709	720	42,1
1989	925	593	1672	730	43,7
1990	965	641	1759	791	45,0

Vuonna 1989 Kalevankankaan hautausmaalla tehtiin viides ja viimeisin laajennus, jonka yhteydessä hautausmaan pohjoispuolelle sijoittui uurnahautausmaa (Silfverhuth 1993, 183). Nykyään hautausmaalla on jo neljä muistolehtoa, joista kaksi sijoittuu hautausmaan vanhalle puolelle ja kaksi laajennettuun uurnahautausmaahan. Hautausmaan vanhalla puolella sijaitsevat vanha muistolehto (kuvio 9) ja veteraanilehto. Uusi muistolehto ja lasten muistolehto, hietakehto, sijaitsevat pohjoisella uurna-alueella (kuviot 10 ja 11). Hautausmaalle on sijoitettu myös muistelupaikka muualle haudattujen vainajien omaisille. (Tampereen seurakunnat 2015, viitattu 20.3.2015.)

KUVIO 9. Kalevankankaan vanha muistolehto. Kuva: Sari Hyypä

KUVIO 10. Pohjoisen uurnahautausmaan uusi muistolehto. Kuva: Sari Hyypä

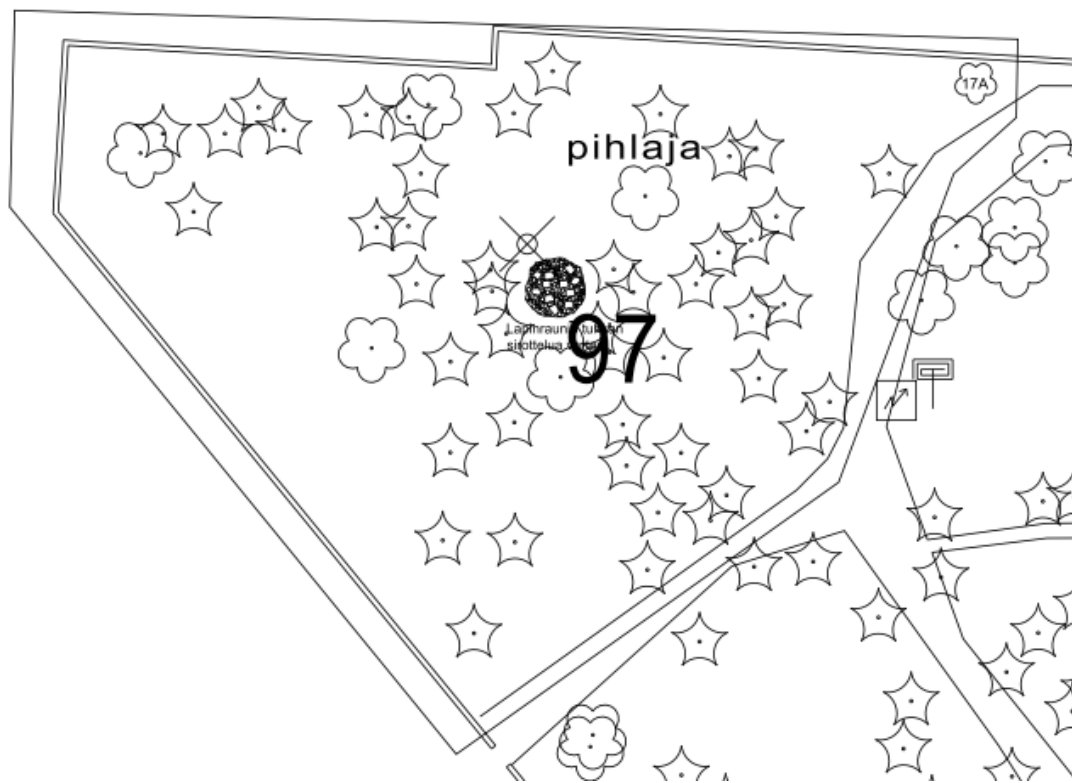

KUVIO 11. Pohjoisella uurnahautausmaalla sijaitseva lasten muistolehto, Hietakehto. Kuva: Sari Hyyppä.

4.3 Suunnittelukohteen maisema-analyysi

Suunnittelukohde sijaitsee Tampereella, Kalevankankaan hautausmaa-alueen luoteisnurkassa hauta-alueella 97 (kuvio 12). Tämä 1000 neliömetrin kokoinen alue on tällä hetkellä hautausmaakaavassa sukuhauta-alue, jota ei ole otettu käyttöön, vaan se toimii reservialueena. Suunnittelukohde kuuluu viimeisimpään hautausmaan laajennusalueeseen, joka on vuonna 1989 vihitty uurnahautausmaaksi.

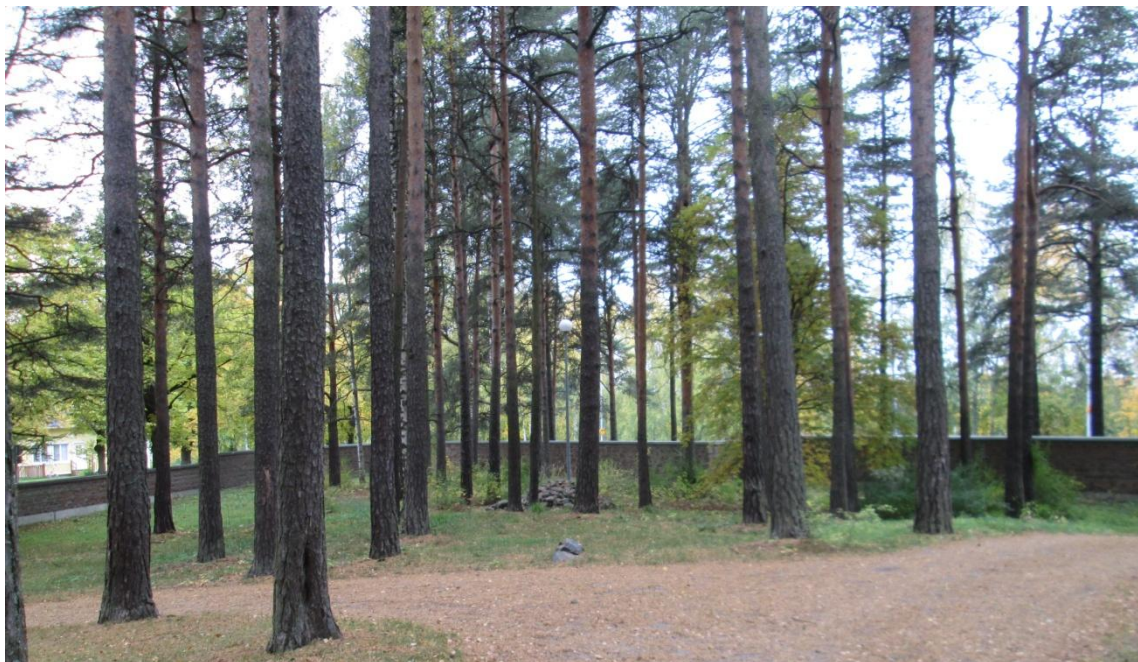
KUVIO 12. Karttapiirros alueesta (Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä, 2014)

Aluetta rajaa pohjois- ja länsisuunnalta punatiilimuuri, idässä hauta-alue 99 ja etelässä hauta-alue 96. Lisäksi kohteen läheisyydessä sijaitsevat hauta-alue 100 sekä lasten muistolehtoalue hietakehto ja uusi muistolehto (kuvio 13). Suunnittelukohteen vieressä risteilevät kivituhkapäällysteiset käytävät, jotka johtavat uurnahautausmaan läpi hautausmaan vanhempiin osiin, sekä idässä ja etelässä sijaitseviin parkkialueisiin. Aluetta lähinnä oleva portti sijaitsee Hauta-alueiden 96 ja kohdealueen 97 välissä.

KUVIO 13. Pohjoinen urnahautausmaa (Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä, 2014)

Alue on yleisilmeeltään hyvin luonnontilainen ja siten muusta ympäristöstä poikkeava. Paikka on varsin suojaisa ja varjoisa aluetta rajaavan tiilimuurin ja suuren puuston vaikutuksesta. Kohdealuetta ilmentääkin siellä kasvava tiheä vanha mäntypuusto, mikä luo metsämäisen vaikutelman alueelle (kuvio 14). Alueen männyt kuuluvat hautausmaan vanhimpiin alkuperäisiin luonnonpuihin ja ovat siten merkittävä osa hautausmaan kehityshistoriaa. Mänty lajina sopii erinomaisesti hautausmaille, sillä se on pitkäikäinen, kestävä ja paalujuurinen. (Kiuru & Väre 2006, 18, 22).

KUVIO 14. Näkymä kaakosta suunnitelman kohdealueelle. Kuva: Sari Hyyppä.

Vanhan männikön seassa kasvaa myös muutama täysikasvuinen koivu ja alueen keskivaiheilla vanha "Pyhä Pihlaja". Puiden pintajuuristo on vuosien saatossa kehittyntä, mikä tulee ottaa

huomioon kaivutöissä. Muuta kasvillisuutta ovat puiden alla pieninä ryppäinä kasvavat taikinanmarja- ja kuusamapensaat ja aluetta rajaavan muurin lähistöllä kasvavat kielot. Alueella on myös runsaasti eri-ikäisiä, muualta levinneitä, lehtipuiden taimia, jotka osaltaan kertovat alueen käyttämättömyydestä.

Paikan merkittävänä identiteetin luojana toimii kohdealueen keskellä oleva lapinraunio. Lapinraunion näkyvyys tielle on kuitenkin runsaan pensaikon ja runsaan aluskasvillisuuden vuoksi vaikeutunut, kuten kuvista 14 voi havaita. Aluskasvillisuudelle tyypillisiä kasveja ovat muun muassa nokkonen, käenkaali, metsäorvokki ja -mansikka. Alueen reunoilla kasvaa pieninä ryhminä kotkansiipeä ja paikoin myös erilaisia heiniä ja saroja. Tuoreelle kankaalle ominaista yhteistä mustikkavarvustoa ei ole, joten metsänpohja voidaan luokitella käenkaali-mustikkatypin (OMT) lehtomaiseksi kankaaksi. Vaikka alueen pintamaa onkin multavaa, maannos on huokoista, kivikkoista hiekkamaata, jossa paikoittain esiintyy isompia kivilohkareita.

Suunnittelukohteessa on alueen kokoon nähden suuret korkeusvaihtelut, jotka pitää ottaa huomioon rakenteiden perustuksessa. Maastokartassa alueen läpi kulkevat korkeuskäyrät 115 ja 116. Alueen korkeimman ja matalimman kohdan korkeuseron päättelisi siis olevan pari metriä. Suunnittelukohdealueen matalimmat kohdat sijoittuvat aluetta pohjoisesta ja lännestä rajaavien muurien kohdalle. Suunnittelualueen kaakkoiskulmassa on puolestaan alueen korkein kohta.

Alueen lähellä on kaksi kaivoa, joista voi hakea vettä kasteluun. Lisäksi alueen keskellä sijaitsee vanhanaikaisen näköinen, pyöreällä kuvulla varustettu, puistovalaisin. Alueen lähistöllä on useanlaisia valaisimia, jotka eivät ole keskenään samantyyllisiä. Osa valaisimista on selvästi uudistettu ja osa odottaa uudistamista.

4.4 Haastattelu

Haastattelu käytiin tilaajan edustajan, Juha Katajamäen, kanssa maastokäynnin yhteydessä 3.10.2014, jolloin sovittiin suunnitelman sisällöstä ja työhön liitettävistä asiakirjoista. Keskustelussa mukana oli myös hautaustoimen päällikkö Jyrki Lehtonen. Muutamia epäselväksi jääneitä asioita on myös selvennetty tarpeen tullen tilaajan edustajalle osoitetuin sähköpostiviestein. Suunniteltavan alueen hautausmaakaavaa on tarkoitus muuttaa niin, että alue varataan muistolehdolle. Alueelle laadittava suunnitelma päätettiin tehdä vähintään tarkennetun yleissuunnitel-

man tasolla, sekä tarvittaessa suunnitelmaa selkeytetään detaljien, havainnekuvien tai poikkileikkauksien avulla. Suunnitelman ratkaisusta tehdään tilaajalle myös tarvittaessa suunnitelmaseloste. Työn tilaajana ja rakentajana toimii Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Kustannuskattoa ei määritetty, mutta työn tulisi olla realistinen ja osoitettavien rakenteiden kustanteet havainnollistettava kustannuslaskelmalla.

Alueen hoitotaso luokitellaan rakennettujen viheralueiden hoitoluokkaan, A. Alueen tämänhetkinen hoitotaso on hoitoluokan A3, käyttö- ja suojaviheralueiden mukainen. Uuden alueen käyttöönoton jälkeen hoitotaso muuttuu käyttöviheralueiden, hoitoluokan A2, mukaiseksi. Talvella alueen kunnossapito tapahtuu Bobcat-pienkuormaajalla, johon on vaihdettavissa hiekoitin ja kauha. (Katajamäki, sähköpostiviesti 4.3.2015.) Alueen hoitovastuu kuuluu Kalevankankaan hautausmaan henkilöstölle. Alueella ei ole huomioon otettavia maanalaisia kaapeleita tai viemäriverkostoa. Suunnitelma-alueella ei myöskään ole suojeltavia kohteita tai rakentamisessa huomioitavaa pohjavesiesiintymää. (Katajamäki, haastattelu 3.10.2014.)

Uudella muistolehtoalueella tilaa tulee varata omaisten tuomille kukille, kynttilöille sekä mahdolliselle seurakunnan perennaistutukselle. Olevaa puustoa tulisi säilyttää mahdollisimman paljon. Yhtenä Juha Katajamäen ideana oli myös kelottuneiden puiden latvojen käyttö maapuina. Alueelle tulisi luoda mahdollisuus myös levähtämiseen. Valaistusta voidaan mahdollisesti sijoittaa korostamaan rakenteita ja ohjaamaan kulkua. (Katajamäki, haastattelu 3.10.2014.)

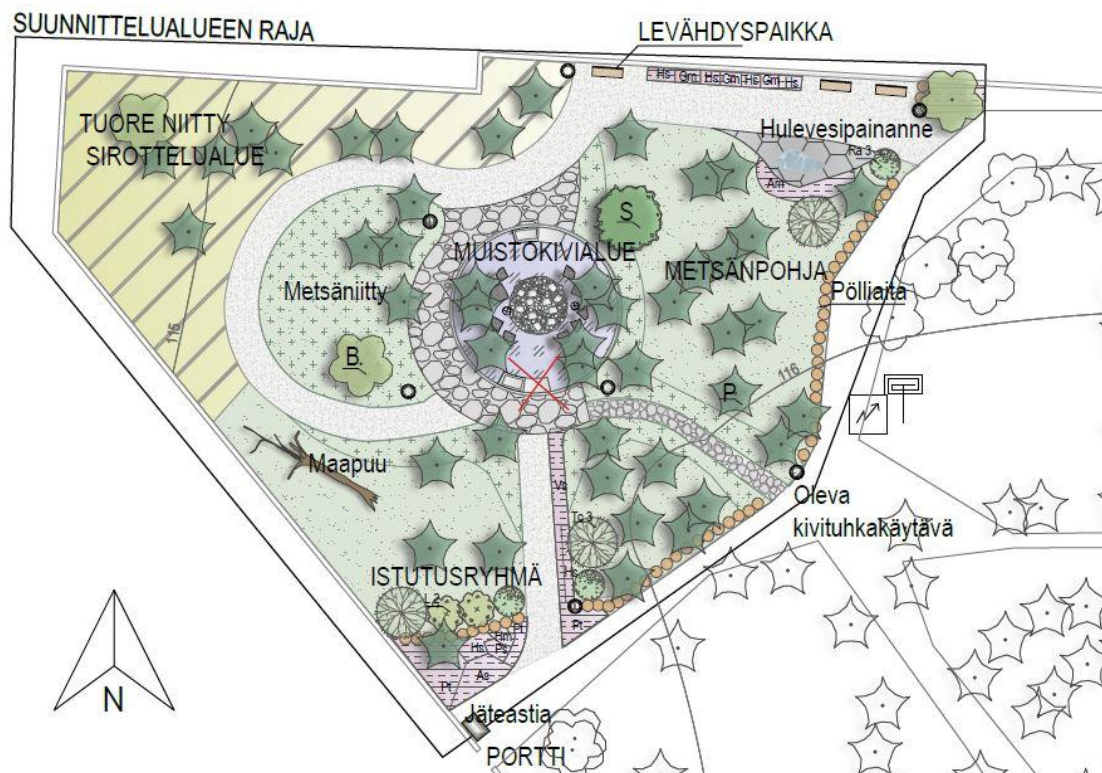
Alueen keskellä oleva lapinraunio säästetään. Lisäksi alueelle tulee tuoda varvikkoa tai muuta kaivamista kestävästä kasvillisuudesta tuhkien hautaamiseen. Aluetta koskevaan suunnitelmaan sijoitetaan noin 5 muistomerkkiä sekä näiden lisäksi kolme tilanvarausta. Vaikutteita muistomerkkien ulkoasuun voidaan etsiä pystykivistä. Toiveena oli kuitenkin, että tulevat muistomerkit rauhoitetaisiin omaisten tuomilta muistoesineiltä ja kukilta. Lopullisen suunnitelman tulisi olla suhteellisen helppohoitoinen ja ekologinen. (Katajamäki, haastattelu 3.10.2014.)

Tuleva muistolehtoalue tulee rajata muurilla, aidalla tai kasvillisuudella. Alueen tulisi kuitenkin pysyä ilmeeltään luonnonläheisenä. Suunnittelutyylissä tähdätään yksinkertaisen tyylikkäisiin ratkaisuihin. Alueen yleisilme tulee sitoa alueen historiaan ja olemassa olevaan ympäristöön. (Katajamäki, haastattelu 3.10.2014.)

5 MUISTOLEHTOALUEEN SUUNNITTELURATKAISUT

5.1 Suunnitelman lähtökohdat

Kalevankankaan hautausmaan muistolehdon tarkennetussa yleissuunnitelmassa laaditaan noin 1000 neliömetrin alueelle edustava ja paikan henkeen sopiva muistolehtosuunnitelma (kuvio 15). Suunnitelmassa on esitetty muistolehtopaikalle vaadittuja ominaisuuksia, kuten sirottelualue, muistokivialue, kynttilä- ja leikkokukkataso, levähdyspaikka ja alue seurakunnan perennaistutukselle. Lisäksi suunnitelmassa on huomioitu kulunohjaus ja valaistuksen periaatteet. Alueen ratkaisuissa on pyritty ekologisiin ratkaisuihin ja olemassa olevan kasvillisuuden hyödyntämiseen. Suunnitelmaan jätetään suurin osa vanhasta puustosta. Hautausmaalta poistettavat puut pyritään hyödyntämään tulevaa muistolehtoa rajaavana pölliaitana. Tarkemmat tiedot suunnitelmaratkaisuista on tarkasteltavissa työn loppuun liitetystä yleissuunnitelmasta.

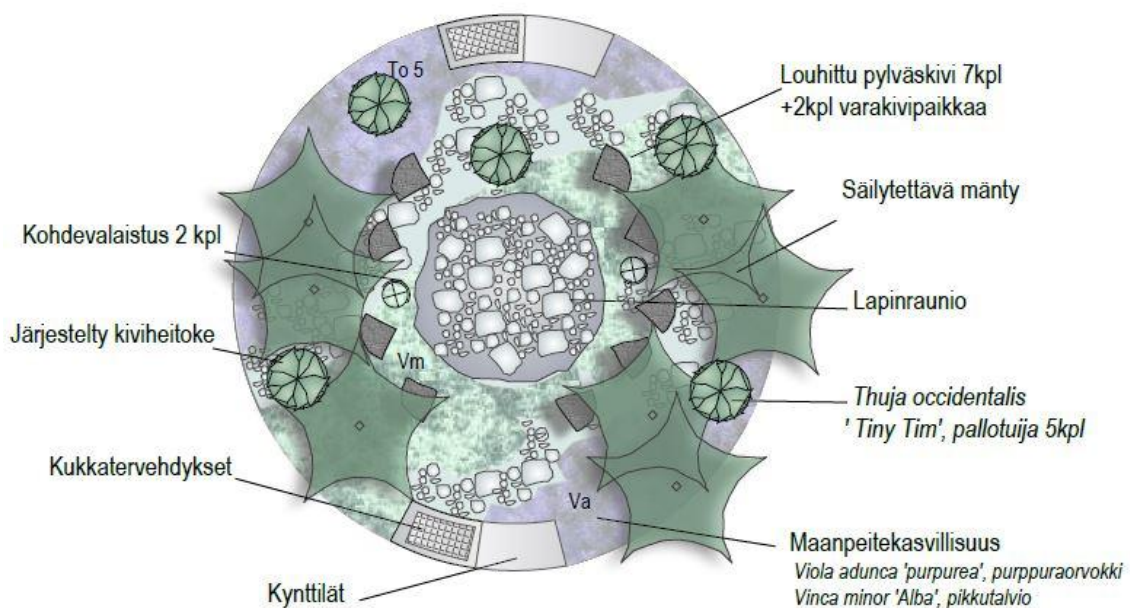

KUVIO 15. Suunnitelmapiirros 1:200

5.2 Toimintojen sijoittuminen

Alueeseen perehtymisen jälkeen oli ilmeistä, että alueen puusto ja lapinraunio olivat tärkeä osa paikan henkeä. Suunnitelman ratkaisut onkin perustettu korostamaan näitä kohdealueen piirteitä. Haastattelussa tuli myös ilmi, että muistolehtoon voisi tuoda pystykiviä muistokivialueita varten. Tällaiset muistokivet sijoittuivat suunnitelmassa luontevasti lapinraunion ympärille. Haastattelussa kävi myös selväksi, että kukka- ja kynttilätervehdykset tuli sijoittaa muistokivistä erilleen. Kukka- ja kynttilätasot sijoitettiin reunustamaan olevaa lapinrauniota (kuvio 16). Alueen keskiosaan istutetaan maanpeitekasvillisuutta ja pallotuijia pehmentämään kivimateriaalien ilmettä ja yhdistämään alue muuhun ympäristöön. Kasvillisuus ja tasot estävät myös kulun suoraan pylväskiville ja rauhoittavat näin paikan muulta liikennöinniltä.

KUVIO 16. Detalji muistokivialueesta

Alueen koillispuolelle muurin viereen suunniteltiin levähdyspaikka. Paikka on näin lähellä kivituhkaväylien risteystä kuitenkin olematta vilkkaan liikennöinnin keskellä. Sijainti mahdollistaa myös alueella hiljentymisen ja vainajan muistamisen. Alueelle suunnitellut penkit antavat mahdollisuuden istumiseen tai ne voivat toimia aputasona kukkien ja kynttilöiden esille ottamisessa ennen muistokivialueelle tuloa. Levähdyspaikan keskelle istutetaan sinikuunilijoista ja tuoksukurjenpolvista koostuva perennapenkki tuomaan alueelle viihtyisyyttä, värejä ja tuoksuja. Lisäksi alueen eteen perustetaan hulevesipainanne, jonne johdetaan pintamaata kallistamalla alueelle tulevat

sulamis- ja sadevedet. Hulevesipainanne maisemoidaan luonnonkivillä ja reunustetaan jättipويملهdistä koostuvalla istutuksella.

Tuhkan hautaaminen tapahtuu alueelle perustettavaan tuoreeseen niittyyn, joka kestää hyvin kaivamista ja on varsin helppohoitoinen. Niitty sisältää kasvilajeja kuten harakankello, kultapiisku, kurjenkello, kyläkellukka, kyläkurjenpolvi, käenkukka, luhtalemmikki, metsäkurjenpolvi, niittyhumala, niittyleinikki, nurmikaunokki, nurmikohokki, puistolemmikki, puna-ailakki, päivänkakkara, särmäkuisma ja varsankello. Muurin edustalle tuleva niitty pehmentää alueen rajausta ja luo alueelle luonnonmukaista tunnelmaa. Niittymäinen ympäristö yhdistää hautausmaa-alueen myös rajojen ulkopuolella olevaan niitty- ja ketomaisemaan.

Kohdealueen metsänpohjaa vahvistetaan alueen ilmeeseen sopivalla matalakukkaisella metsäniityllä. Niittyseos sisältää käenkaalta, suo-orvokkia, aho-orvokkia, valkovuokkoa, puistolemmikkiä ja oravanmarjaa. Niittyseosta levitetään pääasiassa alueille, jotka saattavat kuluu rakentamisen yhteydessä.

5.3 Kulun ohjaus ja valaistus

Kulku ohjataan olemassa olevien polkujen linjoja myötäilemään. Kohdealueen metsänpohjaa haluttiin säästää kulutukselta. Tulevan muistolehtoalueen luontevat kulkureitit on pyritty ennakoimaan ja päällystämään kulutusta kestäväällä pinnoitteella. Alue hoidetaan talvisin Bobcat-pienkuormaajalla, minkä vuoksi alueen läpi linjattiin 180 senttimetrin levyinen kivituhkakäytävä (kuvio 15). Alueen luoteispuolelle suunniteltiin noin metrin levyinen askelkivipolku, joka mahdollistaa kulun alueen keskelle sijoitetulle muistokivialueelle. Askelkivet perustetaan liuskekivistä, jota käytetään myös alueen keskelle sijoitetun muistokivialueen ympäristön päällystämiseen. Liuskekivenä käytetään Oriveden mustaa kivimateriaalia. Liuskekivi tuo arvokasta ilmettä alueelle ja yhdistää myös ilmeeltään askelkivipolun ja kivituhkakäytävän toisiinsa.

Polku valaistaan suurelta osin pollarivalaisimilla ja alueen keskellä sijaitseva lapinraunio ja tuleva muistokivialue kohdevalaistaan. Valon tehtävänä ei ole pelkästään valaista kulkuväylä vaan myös osoittaa paikan henki (Pihlajaniemi 2014, 20). Valaisintyypiksi on suunnitelmaan valittu corten-teräksinen LED-pollarivalaisin, joka sopii ulkomuodoltaan alueen yleisilmeeseen. Muistokivien valaisuun valittiin maapiikillä varustettu ledimoduulilla toimiva spottivalaisin (kuvio 17).

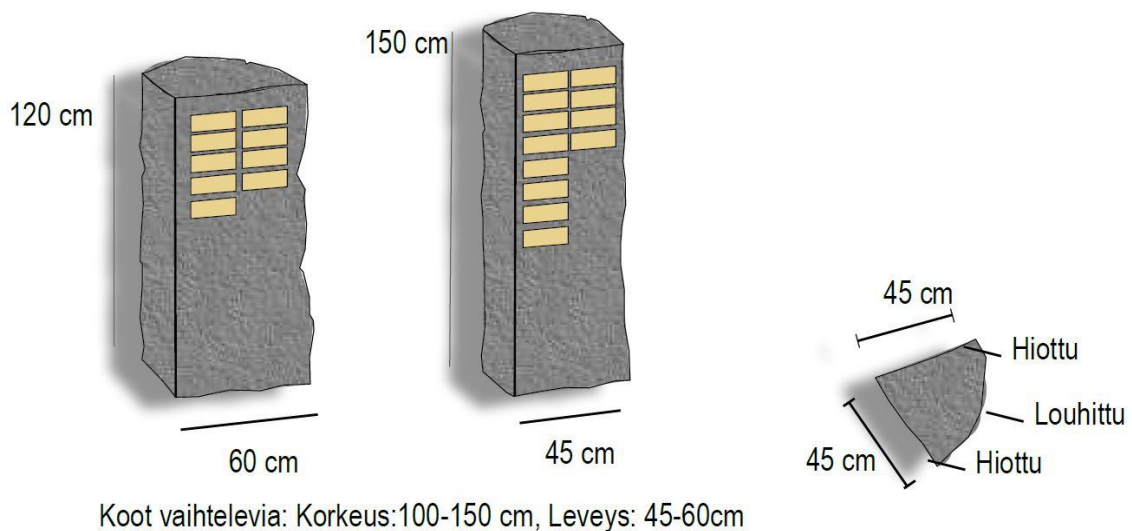

KUVIO 17. Havainnekuva valaistuksen periaatteesta

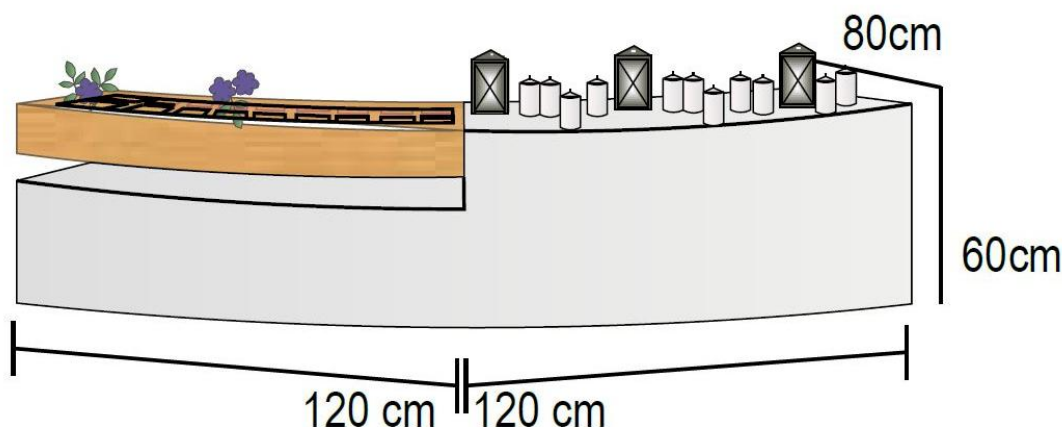

5.4 Rakenteet ja puuelementit

Alueen merkittävimmän rakenteet ovat muistokivien lisäksi kukille ja kynttilöille perustettavat kivi-tasot, jotka rakennetaan tilaustyönä. Kuviossa 18 on osoitettu kivien suuntaa-antava ulkoasu ja kokoluokka. Pylväskivien toteutuksessa on ehdotettu käytettävän 'tumma labrador' kiveä. Ylhäältä päin kolmion mallinen tumma pystykivi viistetään kahdelta lyhyeltä sivulta ja louhitaan kaarevasti viimeiseltä sivulta. Kahdelle viistetylle sivulle voidaan ripustaa nimilaatat. Kiven kaarevaksi louhittu puoli muistuttaa ulkoisesti hiukan mäntyjen runkoa, mikä yhdistää kivet ympäröivään luontoon. Kuviossa 19 esitetään kukka- ja kynttilätervehdyksille osoitetut tasot. Tasojen materiaalina voisi käyttää puun ja kiven yhdistelmää niin, että leikkokukille suunnitellut kehi-
köt olisi rakennettu puusta. Rakenteiden lopullisesta muotokielestä päättää kuitenkin seurakunta ja kivistä rakentaja.

KUVIO 18. Muistokivien suuntaa-antava ulkoasu

KUVIO 19. Kuviossa on kukka- ja kynttilätervehdyksille suunniteltu taso. Oikealla esitetään kynttilätaso ja vasemmalla leikkokukille suunniteltu puukehikko.

Alue rajataan hieman poikkeuksellisella materiaalilla, pölliaidalla. Pölliaidan ekologisena lähtökoh-
tana oli, että materiaalia voidaan hankkia hautausmaalla kaadetuiden puiden rungoista. Pölliaita
perustetaan maakostean betoniin. Nopean lahoamisen estämiseksi pystypölliaitaan käytettävän
puumateriaalin tervaaminen on kuitenkin suotavaa. Myös muita luonnonmukaisia puiden käsitte-
lytapoja voidaan harkita. Puiden painekäsittely tuo materiaalille pidempiaikaisen lahosuojan, mut-
ta näin toimittaessa on puumateriaali helpoin hankkia suoraan materiaalin toimittajalta. Alueelta
tulevaisuudessa kaadettavia puita voidaan myös jättää alueelle maapuiksi. Maapuut tuovat alu-
eelle metsämäistä tunnelmaa. Jätettävät lahoppuit ovat hyödyksi lukuisille eläimille ja eliöille
(Kiema, luento 10.2.2015).

5.5 Kasvillisuus

Alueen vanhaa mäntypuustoa pyritään säästämään mahdollisimman paljon. Alueen kasvivalin-
noissa on pyritty käyttämään kestäviä lajeja, jotka sopivat paikan metsämäiseen ilmeeseen.

Uusia istutettavia puulajeja valittiin alueelle vähän. Alueelle on osoitettu marjakuusta, joka sopii
hyvin varjoisille paikoille ja yhdistää ympäröivän hautausmaan sekä tulevan muistolehtoalueen
toisiinsa. Pallotuijat sijoittuvat muistokivialueen keskelle tuomaan alueelle erilaista muotoa ja
väriä. Muu tuleva kasvillisuus on pensasta ja perennaa. Pensaissa on pyritty hyödyntämään ym-
päristössä jo kasvavia kuusamia ja taikinamarjapensaita. Pensaat ja marjakuuset sijoitetaan alu-
eelle tulevan puupölliaidan reunoille rajaamaan aluetta. Alueen rajaamisella saadaan alueesta

enemmän intiimi ja suljettu. Kasvillisuuden lisääminen myös vähentää kovien pintamateriaalien käytöstä johtuvaa rakennettua ilmettä.

Alueelle sijoitetut perennat on valittu niiden kukinta-ajan, kukinnan värin, lehtien, luonnonmukaisuuden ja koon mukaan. Lisäksi valinnoissa on erityisesti tarkasteltu kasvuolosuhteita. Paikka on varsin varjoisa runsaan puuston ja reunustavan muurin takia. Alueelle valitut perennat ovatkin pääosin puolivarjoisia tai varjoisia olosuhteita suosivia kasveja. Kukkien värit pysyy viileissä ja rauhoittavissa sävyissä. Isänmaallisia värejä lähellä olevat sävyt, sinivioletti ja valkoinen, toistuvat useassa kukinnassa. Perennavalinnat on tehty niin, että kukintaa on tasaisesti koko kasvukauden ajan. Lisää väriä on tuotu alueelle esimerkiksi purppurakeijunkukan punasävyisen lehdistön avulla. Perennoiden muotokieli ja määrä on kuitenkin maltillinen antaen oman arvonsa omaisten tuomille leikkokukille.

Perennavalinnoissa on matalia maanpeitekasveja, kuten purppuraorvokkia ja pikkutalviota, joiden sijoitustapaa voi tarkastella kuviosta 16. Alueen eteläpuolelle istutetaan perennaryhmä, jossa on sinikuunilijaa, varjoyrttiä, arovuokkoa ja valkotäpläimikkää. Lisäksi eteläpuolella sijaitsevan kivituhkakäytävän viereen istutetaan perhosorvokkeja ja sinikuunilijaa. Muistokivialueen ja kivituhkakäytävän vieressä olevat orvokit yhdistävät alueet toisiinsa. Kasvillisuus johdattaa vierailijan tervehdymään läheistään muistokivialueelle.

Sinikuunilijaa on suunniteltu istutettavaksi myös levähdyspaikan keskelle. Levähdyspaikan perennaryhmän suunnitteluratkaisussa on pyritty hyödyntämään uuden muistolehdon perennaistutusten toteutustapaa (kuvio 10). Alueelle tuodut ratkaisut koostuvat niin uusista kuin hautausmaa-alueella jo olevista kasvi- ja materiaalivalinnoista. Tällaista menettelyä käyttämällä on pyritty omaileimaiseen, mutta silti muuhun alueeseen yhdistyvään suunnitelmakokonaisuuteen.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tuloksena laadittiin Tampereen Kalevankankaan hautausmaalle muistolehtoalueen yleissuunnitelma, jossa on pyritty ottamaan huomioon suomalainen ja paikallinen hautausmaakulttuuri. Työ oli tekijälleen haastava ja vaati paljon taustaselvityksiä, joista vaan osa päätyi lopulliseen raporttiin. Tutkimustyön pohjalta laadittu muistolehtosuunnitelma on tilaajalle ajankohtainen, sillä hautausmaa tilantarve kasvaa joka vuosi uusien hautaamisten yhteydessä.

Erityisesti opinnäytetyössä tarkasteltiin kuvien ja kirjallisten lähteiden avulla olemassa olevia muistolehtoja ja niiden yhtenäisiä piirteitä. Haasteena oli luoda vaatimusten mukainen, erilaisia materiaaleja ja kasveja käyttäen poikkeuksellinen, mutta kuitenkin ympäristöön sulautuva muistolehtoalue. Viimevuotinen kausityö Kalevankankaan hautausmaalla on antanut käsityksen alueen yleisestä maisemakuvasta. Kohdealueelle ominaisten piirteiden päättely jäi kuitenkin yhden maastokäynnin ja alueesta otettujen kuvien varaan. Ongelmia aiheuttikin Tampereen ja Oulun välinen matka, minkä vuoksi kohdealue ei ollut jatkuvasti saavutettavissa. Tämän vuoksi esimerkiksi alueen puiden sijainti, valo-olosuhteet ja maastonmuotojen pienpiirteiset vaihtelut olivat vaikeasti hahmotettavissa. Tilaajan edustajalta saatu palaute on toiminut hyvänä apuna muuten hankalasti hahmotettavien alueiden kuvailussa.

Opinnäytetyön tuloksena laadittua suunnitelmaa ja asiakirjoja voidaan käyttää Kalevankankaan hautausmaan muistolehtoalueen rakentamisessa. Opinnäytetyön tulokset lähetetään johtokunnankäsittelystä kirkkoneuvostoon, jossa päätetään suunnitelman toteuttamisesta. Ennen muistolehdon rakentamista tulisi suunnitelmasta tehdä tarkka työselostus. Alueelle tulee tehdä mittauksia, joiden perusteella päätetään alueelle tulevien teiden ja rakenteiden tarkat korot sekä varmistetaan kasvillisuuden sijainti. Myös maannoksen ravinnetaso on hyvä tarkistaa maa-analyysillä. Mittausten ja tarkistusten perusteella suunnitelmaan tehdään tarvittavat muutokset.

Hautausmaa-alueiden suunnittelusta on saatu varsin vähän tietoa koulutuksen aikana, vaikka aihe on osa viheraluesuunnittelua. Opinnäytetyön laadinta onkin näin laajentanut merkittävästi tekijänsä omaa ammattiosaamista ja ymmärrystä hautausmaiden suunnittelusta. Opinnäytetyö tarjoaa myös muille tietoa hautausmaasuunnittelun lähtökohdista, muistolehtojen ominaispiirteistä sekä Kalevankankaan hautausmaasta. Tietoa voidaan hyödyntää vastaavanlaisissa tutkimustöissä tai suunnitteluprojekteissa.

LÄHTEET

Aaltonen, P., Palo H., Rimpiläinen O., Rintala, A., Ruotsalo, P. & Särkiö, P. 2005. Hautaustoimen käsikirja. 1. painos. Helsinki: Edita.

Geologian tutkimuskeskus 2014. Maaperäkartta 1:20000. Viitattu 22.3.2015, http://www.gtk.fi/export/sites/fi/tietopalvelut/hinnastot/GTK_aineistotuotelisenssi_2_v10.pdf

Hautaustoimilaki 6.6.2003/457.

Heng, B. 1994. Hautausmaat arkipäivän asioina. Helsinki: Kirjaneliö.

Helin, M. 1992. Tampereen kirkot ja hautausmaat. Tampere-Seuran julkaisuja 65. Tampere: Tampere-Seura

Katajamäki, J. 2015. Opinnäytetyösopimus ja suunnitelma. Seurakuntapuutarhuri, Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä, Kalevankankaan hautausmaa. Sähköpostiviesti 4.3.2015.

Katajamäki, J. 2014. Seurakuntapuutarhuri, Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Haastattelu 3.10.2014.

Kailasmaa, M. 2007. Kirkkoympäristön vaaliminen maankäytön suunnittelussa ja maisemanhoidossa. Helsinki: Kirkkopalvelut.

Kiema, S. 2015. Puunhoidon työnjohtaja, Helsingin kaupungin Stara. Luento 10.2.2015.

Kiuru, H. & Väre, H. 2006. Suomen puut ja pensaat. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.

Klintborg Ahlklo, Å. 2001. Mellan trädkrans och minneslund. Svensk kyrkogårdsarkitektur i utveckling 1940–1990. Borås: Movium & författaren

Knapas, M. 2008. Vanhat hautausmaat – monien muistojen puistot. Viitattu 3.3.2015, http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/artikkelit/fi_FI/hautausmaat/.

Maanmittauslaitos 2013. Taustakarttasarja. Viitattu 22.3.2015, http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501.

Merivuori, T-M. 1984. Puutarha- ja maisema-arkkitehtuuri Suomessa : Osa 1. Helsinki: Suomen maisema-arkkitehdit.

Metso, K. 2015. Seurakuntapuutarhuri, Heinolan seurakunta. Luento 10.2.2015.

Nickels, B. 1990. Uurnahautausmaat. Teoksessa P. Lempiäinen & B. Nickels (toim.) Viimeiset leposijamme. Hautausmaat ja hautamuistomerkit. Helsinki: SLEY-kirjat, 21–26.

Pihlajaniemi, H. 2014. Pudasjärven kirkon metsäisen kulttuuriympäristön ledivalaistus. VALO 2/2014. 20–22.

Silfverhuth, V. 1993. Kalevankangas. Elämän ja kuoleman kulttuuri Tampereen toisella hautausmaalla 1880–1990. Tampere: Tampereen evankelis-luterilaiset seurakunnat.

Soukainen, O. Toimistupuutarhuri, Oulun seurakuntayhtymän hautauspalvelut. Luento 22.9.2014.

Tampereen kaupunki ympäristönsuojeluyksikkö 2013. Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelma 2012-2020. Viitattu 24.2.2015, http://www.e-julkaisu.fi/tampereen_kaupunki/luonnonsuojeluohjelma_2012-2020.

Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä 2014. Kartta-aineisto.

Tampereen seurakunnat 2015. Kalevankangas. Viitattu 20.3.2015, http://www.tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/kirkot_ja_muut_tilat/tilahaku?action=facilityitem&facility_id=114.

Voionmaa, V.1929. Tampereen kaupungin historia IV, Tampereen uusin historia. Tampere: Tampereen kaupunki.

Worpole, K. 2003. Last Landscapes. The architecture of the cemetery in the West. London: Reaction Books Ltd.

HAASTATTELU LIITE 1:

– SUUNNITELMAN SISÄLLÖN TAVOITTEET?

Liitettävät asiakirjat:

Tilaaja?

Kuka rakentaa?

Rakennesuunnitelma+ seloste? Hoitosuunnitelma, Kustannuslaskelmat (detaljit, havainnekuvat, poikkarit)

– KUSTANNUSKATTO?

– YLLÄPITO, HOIDETTAVUUS?(konehuolto)

– KUNNALLISTEKNIikka?(Olevia tai tulevia huomioon otettavia johtoja, kaapeleita, viemäreitä)

– ALUEEN ERITYISPIIRTEET?

-Maannos:

-Pohjavesi:

-Korkeusvaihtelut ja pintavedenohjaus?

-Huomioitavat lait, määräykset, suojelukohteet?

– TOIVEITA/VAATIMUKSIA KASVILLISUUDEN SUHTEEN?(tuleeko kesäkukkia?)

-Säilytettävä kasvillisuus?

– TULEVAT RAKENTEET, KALUSTEET JA VARUSTEET?

valaistus, penkit, jätehuolto- ja vesipisteet

– MUITA HUOMIOON OTETTAVIA ASIOITA?(esteettömyys, helppohoitoisuus)

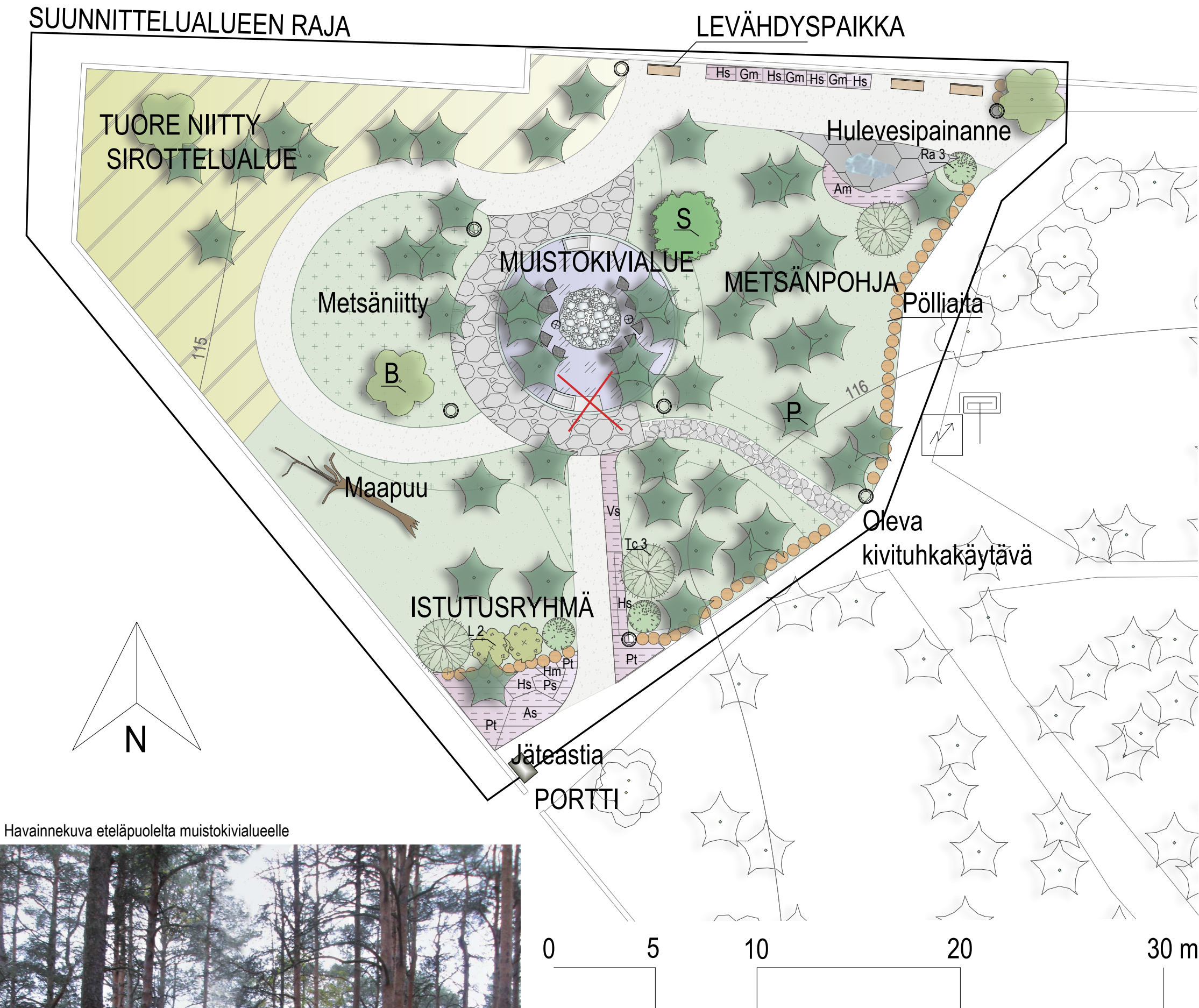

– SUUNNITTELUTYYLI?(metsämäinen, moderni, arkkitehtoninen)

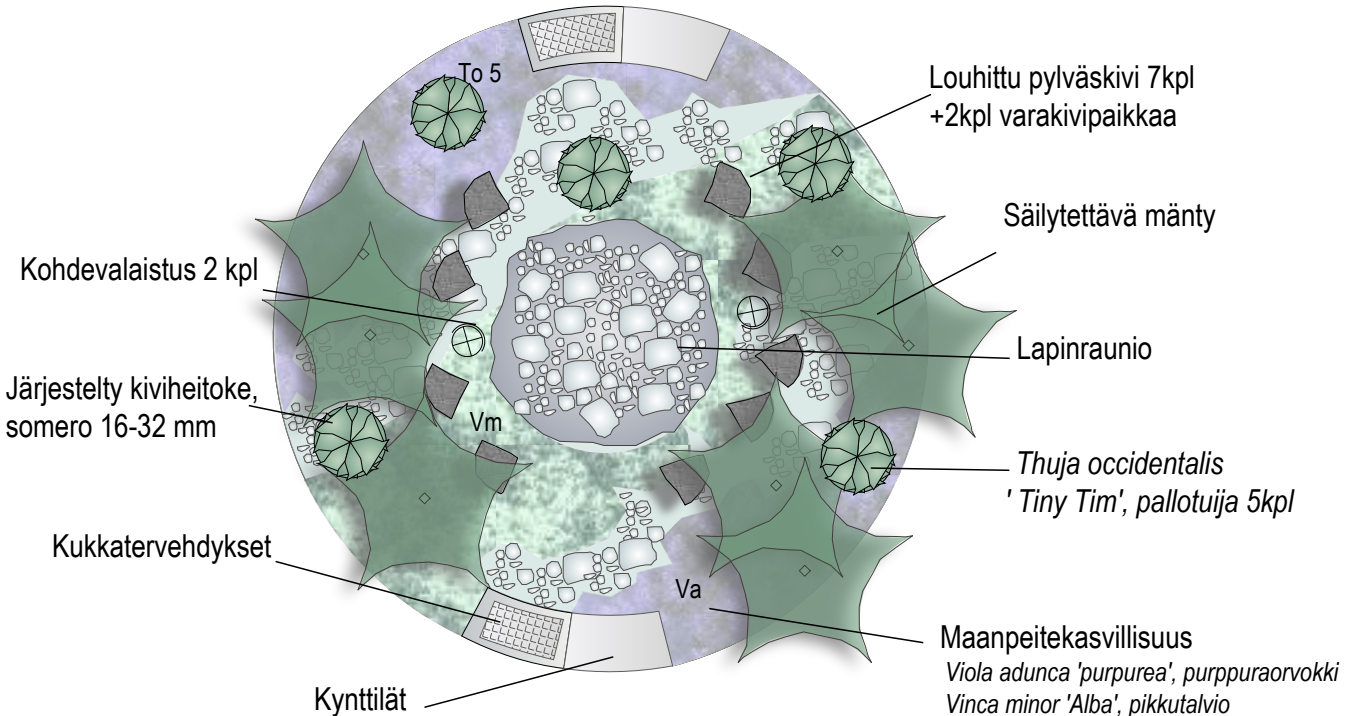
– AIKATAULU JA LUONNOKSET(1-2)

KALEVANKANKAAN HAUTAUSMAAN MUISTOLEHTOALUEEN TARKENNETTU YLEISSUUNNITELMA 1:200

MUISTOKIVIALUEEN DETALJI 1:100

MERKKIEN SELITTEET

OLEVA KASVILLISUUS

- Metsänpohja A3 Lehtomainen kangas
- P, Pinus sylvestris, metsämänty
- B, Betula, koivu
- S, Sorbus, pihlaja

POISTETTAVA KASVILLISUUS

- Poistettava puu

TULEVA KASVILLISUUS

- Matala metsäniitty B3 Siemenseos: aho-orvokki, suo-orvokki, valkovuokko, puistolemmikki, käenkaali, oravanmarja
- Tuore niitty, B3 Tuhkan sirottelualue
- Perennat A2
- Maanpeiteperenna, A2 Viola adunca 'purpurea', purppuraorvokki Vinca minor 'Alba', pikkutalvio
- Tc, Taxus cuspidata 'Hicksii', japaninmarjakuusi
- To, Thuja occidentalis 'Tiny Tim', pallotuija

SIIRRETTÄVÄ KASVILLISUUS

- L, Lonicera, kuusama
- Ra, Ribes alpinum, taikanmarjapensas

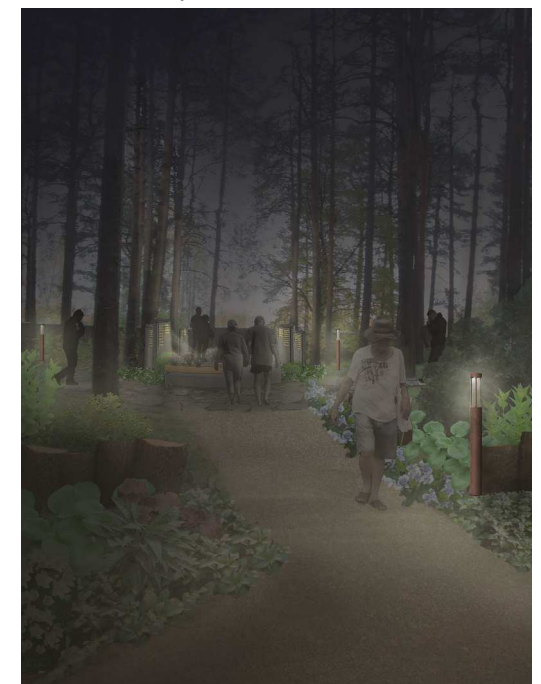
RAKENTEET

- Kiviverhous, seulanpääkivi 150-220 mm
- Kivituhkapinnoite, KaM 0...6, Leveys 180cm
- Liuskekiveys, Oriveden musta
- Askelkivipolku Liuskekivi, Oriveden musta
- Pölliaita, mänty Aidan alaosan terväksittely
- Penkki 3kpl, K:460 mm, L:1700 mm, S:460 mm, Mänty
- Hulevesipainauma, syvyys alle 1m

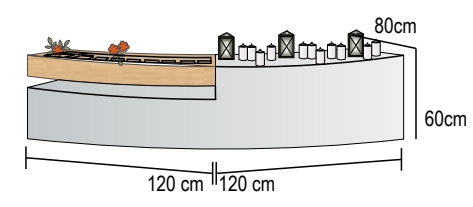
MUUTA

- Kohdevalaisin 2kpl, Spot LED Ø 60x380 mm musta
- Pollarivalaisin 7kpl, LED, Helix Ø 80x800 mm corten-teräs
- Sähkökaappi
- Maapuu, Kaadetun puun latvus

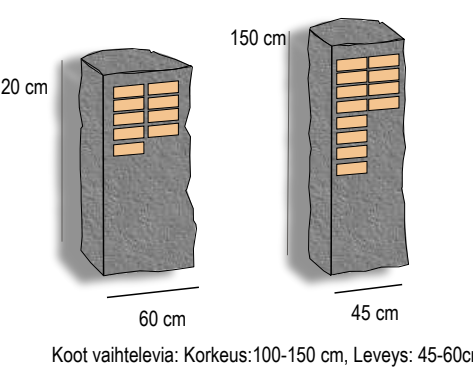
Valaistuksen periaate

KUKKA- JA KYNTTILÄTASOT DETALJI 1:50

MUISTOKIVIEN DETALJI 1:50

KASVILLISUUSLUETTELO

Nimi	kpl	Väri	Koko	Valo	Kukinta	Istutusväli
Tc	Taxus cuspidata 'Hicksii', japaninmarjakuusi	3	Vihreä	4x5m	Pv-V	-
To	Thuja occidentalis 'Tiny Tim', pallotuija	5	Tumman vihreä	70-120cm	Pv	-
L	Lonicera, kuusama	2	Valkoinen	100-150m	A-V	kevät
Ra	Ribes alpinum, taikanmarja	3	Vihertävä	100-150cm	A-V	touko-kesäkuu
As	Anemone sylvestris, arovuokko	12	Valkoinen	20-30cm	A-V	kevät, syksy
Vm	Vinca minor 'Alba', pikkutalvio	50	Valkoinen	10-15cm	Pv-V	touko-heinäkuu
Pt	Pachysandra terminalis, varjojrtti	45	Valkoinen(pieni)	20-30cm	Pv-V	touko-heinäkuu
Ps	Pulmonaria saccharata, valkotäpläimikkä	3	Punainen	30-40cm	Pv-V	touko-kesäkuu
Vs	Viola sororia, perhosorvokki	17	Liila	10-15cm	A-Pv	touko-syyskuu
Va	Viola adunca 'purpurea', purppuraorvokki	60	Liila	15cm	Pv-V	toukokuu-
Hs	Hosta sieboldiana, Sinikuunilija	17	Liila	60cm	Pv	heinä-elokuu
Gm	Geranium macrorrhizum, tuoksukurjenpolvi	6	Valkoinen	20-30cm	A-V	kesä-heinäkuu
Hm	Heuchera micrantha 'Palace Purple', purppurakeijunkukka	5	Valkoinen	20-30cm	A-Pv	kesä-heinäkuu
Am	Alchemilla mollis, jättipoimulehti	13	Keltainen	50cm	A-V	kesä-heinäkuu

KYÖN Kaleva, Tampere RAKENTAMINEN Rakentaminen HÄNENKORTTEJA JA OODIT Tampereen Kalevankankaan hautausmaa Hautausmaankatu 5, 33100 Tampere	KORTTELITILAA TONTTINUMERO YHÄNOMATTOMIEN MÄNTÄTILAA PÄIKKÄTILAA Tarkennettu yleissuunnitelma JOKOIN PÄIKKÄTILAA Yleissuunnitelma MITTAUS 1:200 OAMK OULUN AMMATTIKORKEAKOULU LUONNONVARA-ALAN YKSIKKÖ Kokkari 1 90200 OULU PÄIVÄT 2.4.2015 Siti Hyypää	SEURAILA Ympäristö PIL. N IX 790 MAITTO PIL. N Sipile Piyo
--	--	--